

Wyższa Szkoła Biznesu i Nauk o Zdrowiu w Łodzi

PERSPEKTYWY

EDUKACYJNO-SPOŁECZNE

WYŻSZA SZKOŁA BIZNESU I NAUK

Półrocznik PERSPEKTYWY EDUKACYJNO-SPOŁECZNE
Numer 05/2015

REDAKTOR NACZELNY

prof. WSBiNoZ dr Teresa Janicka-Panek

RADA NAUKOWA

Prof. zw. dr hab. Jadwiga Stawnicka (Uniwersytet Śląski);
Prof. nadzw. dr hab. Halina Worach-Kardas (Wyższa Szkoła Biznesu i Nauk o Zdrowiu w Łodzi);
Prof. nadzw. dr hab. Anna Karpińska (Uniwersytet w Białymstoku);
Prof. nadzw. dr hab. Helena Marzec (UJK w Kielcach, Filia w Piotrkowie Trybunalskim);
Prof. nadzw. dr hab. Aleksandra Żukrowska (Collegium Balticum Szczecińska Szkoła Wyższa);
Prof. Hakan Ergul (Hacettepe University in Ankara, Turcja);
Prof. Daniel Mara (Lucian Blaga University in Sibiu, Rumunia);
Prof. ass. Elena Lucia Mara (Lucian Blaga University in Sibiu, Rumunia);
Dr Wanda Baranowska (Wyższa Szkoła Biznesu i Nauk o Zdrowiu w Łodzi);
Dr Alan Britton (University in Glasgow, Szkocja);
Dr Hazel Crichton (University in Glasgow, Szkocja);
Dr Małgorzata Kosiorek (Wyższa Szkoła Biznesu i Nauk o Zdrowiu w Łodzi);
Dr Stephen McKinney (University in Glasgow, Szkocja);
Dr inż. Mateusz Muchacki (Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie);
Dr Renata Muchacka (Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie).

SEKRETARZ REDAKCJI

dr Violetta Tanaś

REDAKTORZY OBSZAROWI

dr Małgorzata Kosiorek (pedagogika)
dr Piotr Dzieduszyński (psychologia)
dr Joanna Szewczyk-Kowalczyk (antropologia)
dr Wojciech Welskop (socjologia i polityka społeczna)

REDAKTOR STATYSTYCZNY/TECHNICZNY

mgr Angelika Janicka

REDAKTOR JĘZYKOWY

dr Maria Kopsztejn

PROJEKT OKŁADKI / SKŁAD

mgr Magdalena Kubiak

Wersją pierwotną półrocznika PERSPEKTYWY EDUKACYJNO-SPOŁECZNE jest wersja elektroniczna

Strona internetowa czasopisma <http://www.medyk.edu.pl/kategorie/perspektywy-edukacyjno-spoleczne>

Redakcja półrocznika „PERSPEKTYWY EDUKACYJNO-SPOŁECZNE”

Wyższa Szkoła Biznesu i Nauk o Zdrowiu

ul. Piotrkowska 278, 90-361 Łódź

tel./fax: (42) 683 44 22

redakcja@medyk.edu.pl

Łódź 2015

ISSN 2353-8031

SPIS TREŚCI

Wprowadzenie	4
I. Studia i rozprawy	5
INNA V. DEREVIANKO	6
The Experience of the Teenagers' Christian Upbringing in Kyivan Rus and its Influencing the Modern Upbringing Methodology	
TERESA JANICKA-PANEK	10
O reinterpretacji i potrzebie zajęć technicznych w integrowanej edukacji wczesnoszkolnej	
MAŁGORZATA KOSIOREK, MAŁGORZATA PODKÓWKA-WAWRZONEK	14
Professional Teacher's Functions in the Eye of the Neoliberal Ideology of Education	
JOU LEE	19
Features of Formation Competency in Interpretation of Future Singers from China in the Conditions of Higher Educational Institutions of Ukraine	
OLENA MATVIICHUK-YUDINA	23
Institutional and pedagogical method of support of educational process for specialists training in the field of information technologies in accordance with international standards	
DARIA MROCZEK	28
Dostęp do narkotyków przez młodzież szkół średnich	
A. PAUKOVA	34
Strategies, Techniques and Methods of Media Education in the USA	
II. Recenzje	38
VIOLETTA TANAŚ	39
Halina Worach - Kardas „Starość w cyklu życia. Społeczne i zdrowotne oblicza późnej dorosłości”	

Wprowadzenie

Drodzy Czytelnicy,

przekazujemy Państwu piąty numer Perspektyw Edukacyjno-Społecznych. W zaprezentowanych i polecanych do krytycznego studiowania siedmiu artykułach zawiera się pozytywistyczne z ducha przekonanie K.R. Poppera, iż „człowiek jest odpowiedzialny za przyszłość, która ma być lepsza od teraźniejszości”. Wyrażamy nadzieję, że zamieszczone teksty przyczynią się do konstruktywnego dyskursu pedagogicznego; także w wymiarze międzynarodowym.

Redakcja

PERSPEKTYWY

EDUKACYJNO-SPOŁECZNE

I. Studia i rozprawy

I.V. Derevianko
Postgraduate student of H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University

The experience of the teenagers' Christian upbringing in Kyivan Rus and its influencing the modern upbringing methodology

The article gives the analyses of the concept of Christian education of teenagers, its sources and stages of its development in Kyivan Rus and deals with the modern pedagogical researches' analysis of the moral and spiritual life in modern Ukraine. Particular attention is paid to the analysis of the theory and practice of the teenagers' Christian upbringing and defining the main tendencies of the Christian development through the Christian education and upbringing. The article depicts that being rooted in the Orthodox Church Christian tradition; the Kyivan Rus Christianization (since 988) has been developing as a whole system of the Christian education where the scholars and priests were cultivating the Kyivan Rus citizens' high morale, literacy and education. The spiritual Christian wisdom ruled the Kyivan Rus residents' activity.

Christian education of teenagers in Ukraine now days is impossible without analyzing principles, methods and forms of Christian education used in Kyivan Rus.

The morale and spiritual life of the Ukrainian young people being cultivated under the joint efforts of the parents, high school staff and the priests can bring the whole generation to the future eternal life and thus influence the Ukrainian nation. The Ukrainian teenagers' Christian upbringing is analyzed through the high school student's realization of their cultural, moral and spiritual roots and is aimed at the cultivation of the whole system of the Christian upbringing at the nursery, high schools and other education establishments. Nevertheless, the teenagers' Christian upbringing process is full of contradictions as is the whole life of any person. So, the scholars, parents and priests are expected to do their best to save the teenagers' souls.

Key words: Christian education, Christian pedagogical tradition, personality, methodology of Christian education, relationship between church and school, family and church.

Дерев'янку І.В. Опыт формирования христианского воспитания подростков Киевской Руси и его влияние на современные методы воспитания

В статье проведен анализ понятия христианского воспитания подростков как научно педагогическая проблема, определены источники христианского воспитания в Киевской Руси, установлено этапы развития вопросов христианского воспитания подростков в Киевской Руси; осуществлен анализ педагогических идей христианского воспитания подрастающего поколения, а именно, подростков как наиболее уязвимых к понятию вечных истин «добра» и «зла»; сделан акцент на анализе теории и практики христианского воспитания подростков и определены основные тенденции развития христианского воспитания подростков путем сочетания образования и воспитания; проанализирована действенность системы христианского воспитания

подрастающего поколения в Киевской Руси с 988 года, когда светские учителя и священники способствовали не только ликвидации безграмотности, но и формированию высоких моральных качеств через систему христианского образования.

Христианское воспитание подростков современной Украины невозможно без использования методов, способов и форм обучения, которые использовались в Киевской Руси.

При анализе современного состояния христианского воспитания подростков указано на важность его формирования путем совместных усилий семьи, школы, священников, которые готовят христиан к будущей вечной жизни. Выявлено пути и способы преодоления противоречий в процессе христианского воспитания.

Ключевые слова: христианское воспитание, христианская педагогическая традиция, личность, методы христианского образования, взаимоотношения церкви и школы, семья и церковь.

Дерев'янку І.В. Досвід формування християнського виховання підлітків у Київській Русі та його вплив на сучасні методи виховання

У статті здійснено аналіз поняття християнського виховання підлітків як науково-педагогічна проблема, виявлено витoki християнського виховання у Київській Русі, встановлено етапи розвитку питань християнського виховання підлітків у Київській Русі; здійснено аналіз педагогічних ідей, щодо християнського виховання підлітків, а саме, підлітків як найбільш вразливих до поняття вічних істин «добра» і «зла»; зроблено акцент на аналізі теорії і практики християнського виховання підлітків і визначено провідні тенденції подальшого розвитку питань християнського виховання підлітків шляхом поєднання освіти та виховання; проаналізовано дієвість системи християнського виховання підлітків у Київській Русі з 988 року, коли світські вчителі і священники сприяли не тільки ліквідації безграмотності, але й формуванню у підлітків високих моральних якостей через систему християнської освіти.

Християнське виховання підлітків сучасної України не є можливим без використання методів, засобів та форм навчання, які використовувалися у Київській Русі.

При аналізі сучасного стану християнського виховання підлітків вказано на важливість його формування шляхом спільних зусиль сім'ї, школи, священників, які готують християн до майбутнього вічного життя. Виявлено шляхи та способи подолання суперечностей у процесі християнського виховання.

Ключові слова: християнське виховання,

християнська педагогічна традиція, особистість, методи християнського виховання, взаємовідносини церкви та школи, сім'я та школа.

The statement of the problem in general. Christian education of teenagers in Ukraine now days is impossible without analyzing principles, methods and forms of Christian education used in Kyivan Rus. The current state of the teenagers' Christian upbringing in Ukraine is closely connected with the problems of spiritual and morale upbringing. As Ukraine is multi-religious state, and the Orthodox church is dominating in it, so it is important to create the Orthodox church upbringing through the functioning of the Orthodox church schools, cultivating the Orthodox church upbringing at the kinder gardens, primary and secondary schools, universities, religious schools, religious seminaries and Theological Academy. The young generation being brought up on the principles of Christian morale through the worshiping studies at the Orthodox Church schools, visits clubs and sections that are established by the Orthodox Church parishes. In case of ignoring the importance of the Orthodox Church adolescents' upbringing there might be their moral decline that can possibly bring to the degradation of society.

The analysis of recent researches and publications. The scholars I. Bekh, A. Vykhrusch, M. Yevtukh, I. Ziazun, L. Sohur, O. Sukhomlynska, T. Tkhorzhevska, L. Stephan, exploring the education of the individual features by means of Christian morality in the history of pedagogic came to the conclusion of the necessity of the introduction of the teenagers' Christian upbringing not only in the family but also at school through the proceedings of the optional school subject "Christian ethics"

The purpose of the article is to determine the prospects for the creative use of educational ideas and practices of the teenagers' Christian upbringing in Kyivan Rus and their influencing the modern upbringing methodology

The main contents of the article. The Christian upbringing of the teenagers in modern Ukraine is impossible without analyzing principles, methods and forms of the Christian upbringing used for the Kievan Rus. The analysis of the methodological, epistemological and axiological roots of Christian upbringing involves the disclosure of its essence.

In our view, the Christian upbringing of teenagers is impossible without analyzing the characteristics of the Christian upbringing of the teenagers in Kyivan Rus as the essence of Christianity has been unchanged since its appearance when it was introduced in Kyivan Rus.

The Christian upbringing was based on the historical background during the establishment of Christianity in Kyivan Rus. According to historical facts it appeared through:

St. Andrew's blessing (1st century AD);

the activity of missionaries of St. John Chrysostom in the fourth century;

Askold and Dir's inviting the Bishop of Constantinople, Saint Patriarch Photii;

Communication with the Greek and Byzantine ambassadors who professed the Christian faith and pray together with local Christians in the cathedral church of the Holy Prophet Elijah and the other churches of Kyiv;

Saint Olha's baptizing in 957 by Patriarch Polievkt;

Prince Volodymyr's baptizing by Michael, the Bishop of all Rus Christians.

The Christian upbringing was carried out gradually through:

the little children Christian upbringing in the family;

the formation of the norms of the moral behavior (from the age of 5 till 10 years old);

the appearance of the schools under the influence of Greek- Byzantine cultural and educational tradition. The teaching was conducted in the Old Bulgarian or Old Church Slavonic languages;

dividing into the levels the educating process (the grammar elite school, prince type high schools). Formally, these schools were divided into the palace, the church, grammar master school, craftsman schools;

the creation of " Izbornyk " (students were cutting out alphabet of 32 or 44-45 letters on the bark plates and made up their texts);

reading of the Gospel, the Psalms, Prayer, New Testament and other liturgical books;

Teaching the adolescents at grammar schools where they studied seven majors (philosophy, grammar, history, singing, theology). It's common knowledge that in the 17th century in the story collection under the title "The Bee" was published works of Aristotle, Sophocles, Epicurus and others which have been studied at the times of Kyivan Rus were published.

Christian upbringing of teenagers in Kyivan Rus took place in step by step. After the baptizing Kyivan Rus by Prince Volodymyr in 988, the Rus' princes were considered to be models of Christian learning. The Preachers of the Eastern Orthodox Church committed Christian upbringing of the Rus people. In 1067 the blessed Illarion who was headed the Rus church. The Rus Church became independent in its own leadership. Church canons were not affected. The respect to the Tsarehradskiy Patriarch was preserved. Christian upbringing continues to exist through the educational enlighten. At this time, the first martyrs for the Christian faith in Rus were the sons of Prince Volodymyr, Borys and Hlib (1015). Christian upbringing took place in the Orthodox family. Reading the Psalms, the Gospel, the New Testament, the lives of saints and martyrs, the pray for not falling away from the God and live according to the commandments of God. Their holiness did not permit them to despise their older brother Sviatopolk. They forgave him their murdering. In the afterlife holy the martyrs Borys and Hlib prayed for the people before the Throne of God and helped Illia Muromets, Olexandr Nevskiy who overcame the enemies of Christianity.

Novotorzhskiy St Yephrem became a monk at that period. He built Christian church in honor of martyrs Borys and Hlib after their imperishable relics were renewed.

Thus, the spread of Christianity under St. Volodymyr and his sons Borys, Mstyslav, Sudyslav, Iziaslavl and Hlib, was explained by the fact that they were enlightened by Christianity. They built churches together with the priests and were highly concerned about the establishment of Christianity on their lands. The Christian faith was spread in Rostov, Pskov, Polotsk and Murom. Later the church loving Prince Yaroslav becomes the Rus only ruler. His contribution to the Christian upbringing was brought through the sacred books coping and their dissemination. These books were intended

for all who wanted to read them. He constructed St. Sophia Cathedral, opened schools and cultivated holy family relationships. His wife Anna (1050) and son Volodymyr (1052) became saints after their death.

Founded in 1051 Kyiv Pechersk Monastery became the centre of the cultural, political and religious life of Kyivan Rus'. Holy Fathers being an example for the young generation were searching nothing on their lives but Christ alone. They loved Him and became tied receive deification from Him. For their faith and struggles, He rewarded them on earth, with the gift of wonderworking and in heaven, glorified them with unspeakable glory.

Thus the Kyiv Cave Monastery has long been an important foundation for both the spiritual life of the society and all other forms of society. But under the Soviet regime, it was strictly restricted in its activity. In 1926 it was closed and turned into a state museum. Monks were exiled. In 1988 the Church was allowed to rent some of the Monastery buildings. Now hundreds of monks work in obedience to the Father Superior according to the monastic status and true Orthodox faith. In the modern Ukrainian society the role and importance of the Orthodox Church is highly developed.

Nowadays the teenagers' Christian upbringing in Ukraine is being analyzed in two ways:

1. By the introduction of the subject of «Christian Ethics in Ukrainian culture» being a non-confession and not accompanied by religious rites elective subject for the high school students. Religious and general educational subjects are introduced as elective subjects being the invariant part of the general process of non-confession upbringing. The coordination of the existing school curricula is exercised with the consideration of the Christianity outlook. [1]

2. The centers of the Orthodox Church education and upbringing are being cultivated under the enzyme of the Ministry of Education and Science of Ukraine. They are the Orthodox Church kinder gardens, Orthodox Church schools, the Orthodox Church high schools, seminaries, Theological Academy. [3]

Concerning the Christianization of the secular education, researchers believe that public schools should provide the Constitutional right to obtain the initial understanding of religion according to the faith and beliefs accepted in the family. It happens that the parents and children in the family are Christians, and at school they are forced to be atheists. There should not be duality in the minds of the adults and their children dealing with the problem.

In many countries of the modern world people are concerned about the education of the younger generation. And every time they come to the conclusion that only with the joint efforts of the family, school and church there may be a positive influencing on the morale and spiritual state of the modern society.

Some scientists do not realize that the presence of the Church in the public education does not violate its secular nature as being religious does not mean obligatory religious worshipping. The Church activity is aimed at helping the school in fulfilling its educational mission because the eternal life depends on the person's spiritual and moral state as well as the future of the individual nations and the whole of humanity.

The aim of the Christian education in secular schools is to attract the students to the spiritual and cultural values

of a particular spiritual tradition. The students' and parents' spiritual desire should be taken into consideration. The system of education should come back to its historical, cultural, spiritual and moral roots.

The elective subject of "Christian ethics" comes to the forefront while analyzing the Christian education at secondary schools. This elective subject is taught at a number of secondary schools in Western Ukraine. The introduction of the elective subject of "Christian ethics" fully proved the beneficial effects of the holistic educational approach to the harmonious development of a child as the unity of the spirit, the soul and the body. There had been gained a unique state experience of the cooperation between the family, the school, the church and the state. The development of the curricula on "Christian Ethics", the participation in the teaching staff training developed the cooperation between the traditional Christian churches. It resulted in the joint curriculum on Christian ethics.

The analysis of the research and teaching materials and the archival sources [3; 4] shows that Christian upbringing can be cultivated among all the adolescents only through the education system. Some scholars admit that the Constitution of Ukraine states that the Church is separated from the school. That is why the Church representatives, the clergy cannot always conduct a lesson or a lecture, ask the children to talk openly about their everyday concerns and explain to them the Christian approach to life. In most cases, the school headmaster or the rector of the institution of higher learning can risk their reputation when inviting the priest to their educational establishment. Sometimes the priests are invited on the festive occasions. But this is a pure formality. The priests believe that the children cannot be blessed for the new academic year if they do not know what the blessing of God is. The priest's blessing is known to be the God's blessing. But the school – leavers can hardly be expected to properly realize its aim if they are not regular Christian church goers [1].

Both the scholars and the priests emphasize the importance of establishing the system of Orthodox Church education in the kinder gardens, schools, public schools, religious schools, seminaries, and the theological academy. It is important for the priest to arrange the Orthodox Church school as the way of raising children on the principles of the Christian morale and their taking part is in the church services, visiting clubs and sections established by the parishes.

On the other hand, the clergy and the religious believers cannot claim that all the people, should regularly go to church, follow the commandments and practice the Christian life style. That is why the process of Christianization must be arranged in different directions.

Scientific and pedagogical researches indicate a desire to work in the direction of the religious education when publishing the magazines, newspapers and newsletters like the magazine "Teenager", "God's Path". Ukraine, being a multi-religious state has the basic Orthodox Church confession. That is why it needs Orthodox Church schools.

Nevertheless, family upbringing is highly important [2]. The family, being the guardian of the spiritual and moral traditions, brings up the children according their way of life. From a spiritual point of view the family is designed to pass spiritual, religious and national Ukrainian traditions from one generation to another. As the modern family is separated from the culture and creative traditions of Christianity

there had been its transition from the family based on spiritual relationships, to the family-based psychological relationship causing children's selfishness.

In our opinion, this is a major factor of the family breakdown in our society as the unity of people being united on the physiological basis does not provide the basis for the spiritual and moral upbringing of the child. Upbringing in a Christian family lays the fundamentals of the spiritual and moral cultivation according to the Christian tradition. As the Church Teaching gives it, the Christian family is seen as "a small church". Being born in the blessed sacrament of the marriage where the spouses and their offspring bestowed grace on parenting, the symbolic of earthly marriage (spouse, children) is like the marriage of heaven (God, the Church, Church goes). The Christian family follows the God's will. Hierarchical arrangement of the family contributes to the spiritual formation of the personality in different periods of his development and formation of his mental and physical strength. The adoption of the family hierarchy must be an act of the free will for each member of the family. The violation of other person's will even in the name of love kill the love itself. In the Christian family the entire way of life is associated with the church calendar where historical events of the Motherland are reflected.

The Church Support and the participation in the church life are essential conditions and the basis of heredity. God is not the God of the dead but of the living people. The God is in all living things and the Church unites generations who now live and have lived before. For any person they are the part of the Church life. The previous generations ideas will live forever. They are full of personal meaning and carry the spiritual energy that permits to solve problems creative destination of the human life in the modern world. Family upbringing is closely linked with the school activities.

When a child from a Christian family goes to school he sees the Church and the life. The question of the relationship between Church and school in the Christian tradition is broader than the teaching of religious doctrine or joint activities in education. Is vital not formal ecclesiastical charter schools conquest, and the inner, the spiritual influence of the Church on the school is important. Church school should be permeated by the spirit of faith. We believe that these systems are not different because they are formed on a single civilized basis and focus on common values dominant.

The history of Ukrainian education gives several stereotypes about religious education. It is introduced as a narrow-clerical doctrine, which limits the cultural activity of a person keeping his spiritual life within the framework of church worship. These stereotypes are rooted in the hardship of the history of relations between the state and the Church. Under the Soviet period the religious schools were closed and secular education was excommunicated from the Orthodox tradition. The current situation requires decisive rethinking of the stereotypes that oppose the secular and spiritual education. To understand the church life it is important to realize the personal fullness of being human in every action and thought. The task of church schools cannot be confined only to the outer side, and the goals and ideals of secular schools cannot ignore the value of the dominant civilization formed in the bosom of the Christian tradition. Traditions of assimilation in education are more important than the transfer of a new generation of basic knowledge and skills ensuring the reproduction of the civilized life.

The teenagers' Christian upbringing needs the responsibility of the teachers, families, the community and the priests.

The conclusions and the prospects of the further research. The analysis of the pedagogical ideas and the teenagers' Christian upbringing suggests the importance of identifying the main trends of the Christian upbringing, especially when analyzing the early Christian education in Kyivan Rus when the further development of the unity of the learned and moral religious education was observed.

In carrying out the teenagers' Christian upbringing in modern Ukraine it is important to create the conditions for combining the joint efforts of the family, the school and the priests.

The comparative analysis of the contents, the forms and methods of the teenagers' Christian upbringing at different stages of the development of the Ukrainian state belongs to the promising directions of the further research.

References

Tkhorzhevskaya T.D. Orthodox Upbringing in the Theory Pedagogic of Ukraine : Monography. / ETC Tkhorzhevskaya . - Kyiv , 2008 - 398 p.

Vaschenko H. Upbringing Ideal : A textbook for the teachers, educators , youth and parents . " TI 3rd ed . - Poltava : Poltava Journal , 1994. - 191 p.

Vyshnevskiy O. Modern Ukrainian Upbringing. - Lviv , 1996.

Zenkovskiy B. Problems in the light of Upbringing / Christian anthropology - Moscow 1996. - 270 p.

Teresa Janicka-Panek
Wyższa Szkoła Biznesu i Nauk o Zdrowiu w Łodzi

O reinterpretacji i potrzebie zajęć technicznych w integrowanej edukacji wczesnoszkolnej

Abstrakt

Dorobek naukowy nauk społecznych uzasadnia kluczową rolę działalności praktycznej w edukacji, zwłaszcza dziecka i młodszego ucznia. Podkreśla się potrzebę wiązania działania z poznawaniem i budowaniem pojęć, gdyż myślenie dziecka ma charakter konkretno – obrazowy. Realizowanie przez uczniów wybranych zadań technicznych służy osiągnięciu integracji, rozumianej jako scalanie i tworzenie nowych konstrukcji. Analizując literaturę przedmiotu można zauważyć, że edukacja techniczna spełnia ważną rolę w kształceniu politechnicznym oraz w wychowaniu przez pracę. Celem artykułu jest analiza rozwiązań programowych i organizacyjnych dotyczących edukacji technicznej, zastosowanych w edukacji wczesnoszkolnej w Polsce w okresie 1999-2014.

Słowa kluczowe: Edukacja, edukacja wczesnoszkolna, zajęcia zintegrowane.

The reinterpretation and the need of technical activities in integrated childhood education

Abstract

Scientific achievements of social sciences justifies the main role of the practical activities in education, especially child and younger student education. It emphasizes the need to link action with learning and building concepts because the child's thinking is a specific and vivid. Selected technical tasks conducted by students are very important for the integration and merging and creating new constructions. Analyzing the literature it may be noted that technical education is very important in polytechnic education and education through labor. This article aims to analyze software and organizational solutions related to technical education in early childhood education in Poland in 1999-2014.

Key words: Education, activities integrated, elementary education.

Wprowadzenie

Bogaty dorobek naukowy psychologii i pedagogiki uzasadnia kluczową rolę działalności praktycznej w kształceniu i wychowaniu jednostki, zwłaszcza dziecka i młodszego ucznia. Wielokrotnie podkreśla się potrzebę wiązania działania z poznawaniem i budowaniem pojęć, gdyż myślenie dziecka ma charakter konkretno – obrazowy. Wiązanie aktywności poznawczej i eksploracyjnej dzieci z działalnością praktyczną sprzyja rozwijaniu procesów myślowych, rozwija ciekawość poznawczą, a edukację czyni bardziej interesującą i bliższą życiu (naturalną), co podkreślają teoretycy, empirycy i praktycy psychologii i/lub pedagogiki przedszkolnej i wczesnoszkolnej (H. Aebli, 1982; J. Bruner, 1978; A. Klim – Klimaszewska, 2009; E. Filipiak, 2012; J. Helm i L. Katz, 2003; Gruszczyk – Kolczyńska, 2012; D. Klus – Stańska, 2014).

Prowadząc badania nad procesem wprowadzania w Polsce nauczania-uczenia się systemem zintegrowanym, za-

uważałam między innymi, że znacznej marginalizacji uległy zajęcia techniczne (treści, warunki, i wymiar czasowy), co może oznaczać pozbawienie uczniów interesujących bodźców rozwojowych i doświadczeń, zaspokajających ciekawość poznawczą wychowanków (Janicka – Panek, 2004, 2007, 2015).

Wychowanie techniczne (prace ręczne, technika, zajęcia praktyczne) ma ogromne znaczenie w rozwoju osobowości uczniów; zwłaszcza dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym, o czym wnikliwie i przekonująco piszą tej miary autorzy, co Furmanek, 1987; Furmanek i Walat, 1994; Kazberuk, 1990; Kraszewski 2001; Krzykowska i Czyżewski, 2000; Mrożkiewicz, 1985; Nazar, 1975; Nowacki 2008, 1980; Parzęcki i Kajdasz – Aouil, 1996; Pochanke, 1985; Rosa, 1982; Sałata, 2013; Wojciechowski, 1990, Wiatrowski 2005.

Waldemar Furmanek (2007) proponuje, by pojęciem edukacji technicznej określać *praktycznie zorientowany system działań pedagogicznych, zmierzających do realizacji założeń wychowania przez działalność techniczną*.

Uzasadnienie roli zajęć praktycznych w rozwoju osobowości dziecka

Wartością strategiczną, spełniającą w znacznym stopniu postulat wielostronnej aktywności dziecka, są zajęcia techniczne. Ich zróżnicowana struktura oraz bogactwo podejmowanych czynności pozwala dziecku poznawać, przeżywać i integrować nabywane doświadczenia. Wywoływaniu takiej aktywności ucznia sprzyjają m. in. metody waloryzacyjne (impresyjne i ekspresyjne), stymulujące m. in. podejmowanie działalności artystycznej, metody problemowe oraz metody oparte na działaniu (Okoń, 1987). Jej struktura oraz podejmowane czynności pozwalają integrować treści w dynamiczne, sensowne całości (...) (Kojas, 2013, s. 140 – 141).

Realizowanie przez uczniów wybranych zadań technicznych, wytwórczych służy osiągnięciu postulowanej integracji, rozumianej jako scalanie i tworzenie nowych konstrukcji, jako inkluzja wiedzy osobistej ucznia, jako tworzenie sieci (wykorzystywanie zdobytych informacji, organizowanie tych informacji według własnych kryteriów uczniów).

Dziecko ustawicznie dąży do osiągnięcia postępu, sięga po nowe, nieznanne, by w sposób nieświadomiony samorealizować się, przede wszystkim w zabawie, dla zabawy i przez zabawę. Dziecko musi czuć się bezpiecznie, by działać. Dla rozwoju najważniejsze jest zaspokojenie potrzeby bezpieczeństwa. Niedobór bezpieczeństwa wymaga ustawicznego redukcjonowania. Należy więc zapewnić dziecku poczucie porządku, stałości i powtarzalności zjawisk w świecie, oparcie i opiekę, uwolnić je od lęku i niepokoju. Zadaniem dorosłych pozostaje także pomoc dziecku w samorealizacji, czyli w poznaniu własnych cech oraz ukazaniu sposobów ich

urzeczywistnienia. Najlepszy sposób samorealizacji stanowi twórczość, więc należy stwarzać sytuacje wyzwalające działania twórcze. Szczególną rolę w zaspokajaniu i rozwijaniu potrzeb dziecka spełnia jego aktywność własna – zauważa M. Kielar – Turska (1992).

Należy przy tym pamiętać, że „istnieje coś takiego, jak podstawowe, usilne dążenie ludzkie, by być efektywnym, kompetentnym i niezależnym, by rozumieć świat i sprawnie działać (Donaldson, 1986).

Współczesna polska szkoła odmawia uczniom tak pojmowanej edukacji, wyklucza możliwość bycia osobą przedsiębiorczą, inicjatywną i twórczą.

Twórczość możemy rozpatrywać jako proces, w wyniku którego powstają nie tylko nowe i wartościowe wytwory, ale przede wszystkim rozwija się osobowość działającego podmiotu. Proces twórczy jest tym samym, co kombinacja i synteza różnych elementów rzeczywistości w nową całość. Elementy te pochodzą z różnych płaszczyzn rzeczywistości. Proces twórczy łączy je i integruje w sposób oryginalny i nieoczekiwany. Zatem istota procesu twórczego polega głównie na reorganizacji poprzedniego doświadczenia oraz stwarzaniu z wykorzystaniem jego elementów nowych kombinacji i zestawień, a jego podstawową zasadę stanowi selekcja, przetwarzanie i łączenie elementu poprzedniego doświadczenia w sposób, którego rezultaty kojarzą w sobie nowość z użytecznością; integracja jako scalanie i rekonstruowanie doświadczeń.

Proces twórczy utożsamiany bywa z procesem rozwiązywania problemów, a myślenie twórcze zwykle postrzega się jako środek prowadzący do rozwiązywania jakiegoś problemu.

Technika jako przedmiot nauczania w szkole podstawowej realizuje zadania kształcenia przedzawodowego będąc jego podstawowym ogniwem. Jednym z jego zadań jest przygotowanie uczniów do właściwego wyboru zawodu i do kontynuowania nauk w wybranych szkołach zawodowych. W ramach przedmiotu technika zadanie to realizowane jest m. in. poprzez wyposażanie uczniów w wiedzę ogólnotechniczną, zdobywanie przez nich doświadczeń w zakresie posługiwania się narzędziami, obsługi maszyn i urządzeń technicznych, rozwijanie wyobraźni technicznej i myślenia technicznego (Retmańska, 1996, s. 163).

Zajęcia techniczne odpowiadają także zainteresowaniom części uczniów. Potrzeba wiedzy i zrozumienia wynika z samej atrakcyjności rzeczy nie znanych, nie wyjaśnionych. Również ona odgrywa ważną rolę w kształtowaniu zainteresowań. Potrzeba samourzeczywistnienia charakteryzuje się tym, że jednostka dąży do zajmowania się czynnościami, na których wykonywanie pozwalają jej posiadane skłonności, zainteresowania, uzdolnienia i zdolności. Odczucie tej potrzeby umożliwia jednostce pewną samodzielność wyboru decyzji, np. w odniesieniu do rodzaju działalności technicznej, która zaspokoi pragnienie realizacji konkretnego zadania. Wiąże się z tym również praca w zespołach, która sprzyja zaspokajaniu potrzeby przynależności i przyjaźni (Nazar, 1975, s. 10).

Analiza rozwoju osobowości dziecka w kontekście teorii inteligencji wielorakich (Gardner, 2009) oraz doświadczenia szkół uczniów klas I i III, biorących udział w Projekcie *Pierwsze uczniowskie doświadczenia drogą do wiedzy* dowodzą, że wielu uczniów posiada zdolności wizualno – przestrzenne i kinestetyczne, które warto byłoby rozwijać. Wielu polskich

uczniów nie ma szansy odkrycia i ewentualnego rozwijania tych kompetencji w systemie funkcjonowania szkoły ogólnodostępnej.

Dokonując przeglądu bogatej literatury zagadnienia można stwierdzić, że edukacja techniczna spełnia ważną rolę w kształceniu politechnicznym oraz w wychowaniu przez pracę. Przedmiot ten kształtował i nadal kształtuje kulturę techniczną, kulturę pracy oraz daje możliwość opanowania umiejętności posługiwania się techniką na co dzień (Sałata, 2013; 53 i 56).

Tymczasem warto dokonać analizy rozwiązań programowych i organizacyjnych, zastosowanych w edukacji wczesnoszkolnej w Polsce w okresie 1999-2014 (czasy podstaw programowych, określenia efektów kształcenia, przy założeniu, że nauczyciele korzystają z autonomii i przygotowują innowacyjne programy).

Analiza treści kształcenia z zakresu edukacji technicznej, biorąc pod uwagę propozycje treści kształcenia w programach nauczania od 1992 roku (sprzed reformy 1999) w aktualnie obowiązującej podstawie programowej edukacji wczesnoszkolnej, która ma być podstawą kształcenia zintegrowanego, upoważnia do następujących wniosków:

- Wychowanie techniczne było przedmiotem, dla którego w ramowym planie nauczania rezerwowano 2 godziny lekcyjne w tygodniu; nauczyciel korzystał z programu nauczania tzw. ministerialnego, w którym bez problemu odnalazł szczegółowo rozpisane treści dla poszczególnych klas I-III, wraz z celami oraz przewidywanymi efektami. Podanie celów przy przedmiocie nauczania pełniło funkcję informacyjną i motywacyjną wobec nauczyciela, przekonywało o wartości tejże edukacji, o jej znaczeniu dla rozwoju osobowości wychowanka i kształtowania kultury technicznej. Okres ten zakończył się 31 sierpnia 1999 roku.
- Próby wprowadzenia nauczania zintegrowanego (od 1 września 1999 roku) z jego obecną kontynuacją; z tym, że nie można w tym okresie stwierdzić pełnej integracji, gdyż miała ona następujące formy: asocjacja, korelacja, kolekcja. Zajęcia techniczne zostały powiązane tematycznie z tematem dnia (bloku lub kręgu tematycznego), często został ograniczony ich dotychczasowy wymiar do kilkunastu minut, co zupełnie nie koresponduje z pełnym procesem twórczym. Zajęcia techniczne mają postać sporadycznych epizodów, a często ograniczają się do aktywności z obszaru papieroplastyki, bądź są zamiennie traktowane z plastyką, a czasami nawet przez nauczycieli z tą edukacją utożsamiane.
- Nauczanie zintegrowane realizowane w postaci projektów edukacyjnych, niestety ograniczone w tej pożądanej formie jak na razie do innowacji pedagogicznych lub zajęć pozalekcyjnych. Chciałoby się poszukiwać takiej integracji, którą Dorota Klus – Stańska (2014) określiła jako scalanie, ale skutkujące powstaniem nowej struktury – konstrukcji, inkluzji (wykorzystanie wiedzy osobistej ucznia) oraz sieci (zastosowanie różnych źródeł informacji, wielokierunkowe eksploracje). System klasowo – lekcyjny i monitorowanie czasu, przeznaczony na poszczególne edukacje, nie sprzyjają stosowaniu metody projektowej w edukacji wczesnoszkolnej.

Zbrane przez autorkę dane empiryczne w badaniach

nad procesem integracji w edukacji wczesnoszkolnej (2004, 2007, 2014) dowodzą po pierwsze znacznego ograniczenia treści z zakresu zajęć praktycznych, techniki, po drugie świadczą o zawłaszczaniu czasu z tej edukacji na rzecz innych edukacji, potwierdzają brak warunków w polskich szkołach do organizowania aktywności technicznej i konstrukcyjnej (modelarskiej), o braku umiejętności organizowania zajęć zintegrowanych w taki sposób, by zadania konstrukcyjne i manualne stanowiły ośrodek integrujący w sieć zagadnienia z obszaru innych edukacji.

Potwierdzeniem niskich kompetencji większości polskich uczniów w rozważanym zakresie, jest także sytuacja w szkolnictwie zawodowym oraz umiejętność radzenia sobie studentów na uczelniach technicznych (Nyczkało, Szlosek, 2008).

Dokonując krytycznej analizy aktualnie opracowywanych programów nauczania, można stwierdzić pewną poprawę w obszarze wychowania technicznego. Wprowadzenie strategii projektu edukacyjnego sprawia, że zagadnienia techniczne stanowią ośrodek integrowanych treści kształcenia.

Twórcze działania w wybranych programach edukacji zintegrowanej jako konkretyzacja zadań zajęć technicznych

Analizie poddano następujące programy edukacji wczesnoszkolnej, zasługujące w pełni na przymiotnik „zintegrowane”:

1. Szkoły Kreatywnych Umysłów; Program edukacji wczesnoszkolnej.
2. *Innowacyjny program nauczania wczesnoszkolnego (IP); Mam 6 lat i idę do szkoły.*
3. *Program nauczania dla klas 1 – 3 uwzględniający specyfikę wybranych dzielnic obszarów miejskich.*
4. *Uczeń przerósł mistrza – metoda projektu w edukacji wczesnoszkolnej.*

W przywołanych Programach cele i zadania wychowania technicznego (w aspekcie działaniowym) wiązać można z następującymi treściami lub czynnościami szczegółowymi:

1. Bezpośredni, zmysłowy kontakt ucznia z przedmiotem poznania. Pojawia się on w związku z eksperymentowaniem, obserwowaniem, mierzeniem i odmierzaniem (długości, objętości, ciężaru, prędkości).
2. Wielowątkowa funkcja czynności typu „analizować”, „porównywać”. W programach analiza dotyczy m. in. porównywania obiektów i zwyczajów, wieku, ciężaru, wielkości, wyników. Obok wystąpiły czynności rozróżniania, wyodrębniania, wyróżniania, rozpoznawania.
3. Twórcze aspekty czynności typu: „porządkować”, „układać”, „ustalać”, „umieszczać”. W programach czynności te dotyczyły: ustalania zasad bezpieczeństwa; klasyfikowania i grupowania; nazywania cech.
4. Tworzenie równoważnych lub podobnych struktur informacji. W programach zawarto następujące zadania wskazujące na spełnianie takiej edukacyjnej funkcji: inscenizowanie, rysowanie, szyfrowanie i rozszyfrowanie informacji, czytanie, pisanie, opisywanie, słuchanie, objaśnianie, rozwiązywanie zadań, ilustrowanie wydarzeń, projektowanie rekwizytów, zabawek, posiłków, interpretowanie instrukcji, modelowanie, naśladowanie, rejestrowanie wyników obserwacji, wyrażanie przeżyć.

5. Tworzenie nowych całości przez łączenie, dodawanie i odejmowanie przedmiotów. Funkcje te określają następujące czynności zawarte w zadaniach programowych: łączenie, dodawanie, odejmowanie, dzielenie, mnożenie, uzupełnianie, gromadzenie (informacji, słownictwa, danych, wiedzy, wyposażenia), zbieranie, dorysowywanie, dostarczanie, kojarzenie, otrzymanie, wiązani, wręczanie, wzbogacanie, wpisywanie, wrzucanie, wypełnianie, synteza, dodawanie, zwiększanie, dokładanie, eliminowanie, skreślanie, wybieranie, wykreślanie, zabieranie, zmniejszanie, oddawanie, wydawanie, zwracanie.
6. Tworzenie i uzasadnianie sądów oceniających. Na taki aspekt zadań programowych wskazują następujące czynności : ocenianie poprawności wykonania zadania, sytuacji, własnych postaw i zachowań; uzasadnianie (wyboru czegoś, swojej oceny).
7. Czynności twórcze typu „poszukać”, „odkryć”, „odgadnąć”. Przypisano im w programach duże znaczenie, co uwidoczniło się we wskazaniu ich bogatej treści poznawczej.
8. Twórczość, a treść programowa pojęcia „tworzyć”. Czynność tworzenia ujęta w analizowanych programach zintegrowanej edukacji wczesnoszkolnej dotyczy: tworzenia reklam, pisania własnych książeczek, redagowania tekstów (notatek, życzeń, instrukcji,...).
9. Twórcze aspekty zastosowań przyswajanych wiadomości i opanowanych umiejętności. W programach sporo uwagi poświęca się zastosowaniom przyswojonych wiadomości i opanowanych umiejętności. Znajduje to wyraz w zadaniach dotyczących: wykonania kalejdoskopu, figur z masy solnej, makiety, modeli, termometru, obliczeń dotyczących ważenia, płacenia, określania czasu, kalendarza, albumów kwiatów i roślin, prac plastycznych, prostych instrumentów muzycznych, rekwizytów, rysunków; wykorzystania różnych technik plastycznych, różnych źródeł informacji, figur geometrycznych; korzystania z kalendarza, map i słownika ortograficznego; przygotowania scenografii przedstawienia klasowego.
10. Kreowanie przyszłości przez ucznia, m. in. poprzez opanowanie takich umiejętności, jak przewidywanie, planowanie, projektowanie, organizowanie. W badanych programach umiejętności te zostały zaznaczone i dotyczyły następujących treści: organizowania i planowania przedstawienia teatralnego lub estradowego; przewidywania skutków, opracowania strategii.
11. Elementy zawodoznawstwa poprzez poznawanie zawodów; także dawnych i współczesnych, obserwowanych wśród mieszkańców najbliższej okolicy lub miejscowości, spotkania z ekspertami, przedstawicielami zawodów, lekcje zawodoznawcze.

Wyróżnione treści i szczegółowe czynności są wskaźnikami twórczych, możliwych do wykonania działań ucznia. Wyrażenia wskazujące na czynności oraz treści czynności są strukturami dzieła, stanowiącymi o jakości umysłowego, emocjonalnego, społecznego i artystycznego funkcjonowania ucznia (Kojis, op. cit.).

W integrowanej edukacji wczesnoszkolnej coraz częściej obserwuje się stosowanie projektów, których tematyka dotyczy techniki. Treści te pełnią rolę osnowy do kształtowania kluczowych umiejętności uczniów.

Bibliografia

- Aebli H. (1982). *Dydaktyka psychologiczna*. Warszawa: PWN
- Bruner J. S. (1978). *Poza dostarczone informacje. Studia z psychologii poznawania*. Warszawa: PWN
- Donaldson M. (1986). *Myślenie dzieci*. Warszawa: Wiedza Powszechna
- Filipiak E. (2012). *Rozwijanie zdolności uczenia się: z Wygotskim i Brunerem w tle*. Sopot: GWP
- Furmanek W. (2007). *Jutro edukacji technicznej*. Rzeszów: Wyd. UR
- Furmanek W. (1987). *Podstawy wychowania technicznego*. Rzeszów: Wyd. WSP
- Furmanek W., Walat W. (1994). *Zarys przewodnika metodycznego dla nauczycieli techniki*. Rzeszów: Wyd. Oświatowe FOSZE
- Gardner H. (2009). *Inteligencje wielorakie. Nowe horyzonty w teorii i praktyce*. Warszawa: Laurum
- Gąbka H. i in. (2014). *Uczeń przerósł mistrza – metoda projektu w edukacji wczesnoszkolnej*. Toruń: Global Trade Industry
- Gruszczyk – Kolczyńska E. (2012). *O dzieciach matematycznie uzdolnionych. Książka dla rodziców i nauczycieli*. Warszawa: Nowa Era
- Helm J., Katz L. (2003). *Mali badacze. Metoda projektu w edukacji elementarnej*. Warszawa: Wyd. CODN
- Janicka – Panek T. (2004). *Skuteczność zintegrowanej edukacji wczesnoszkolnej po trzech latach reformy*. Warszawa: Wyd. „Fraszka Edukacyjna”
- Janicka – Panek T. (2007). *Stanowienie celów wychowawczych w zintegrowanej edukacji dydaktyczno – wczesnoszkolnej*. Skierniewice – Radom: Wyd. ITeE - PIB
- Janicka – Panek T., Dąbrowska A. (red.). (2007). *Uczeń i nauczyciel w procesie uczenia się przyrody, biologii i ekologii*. Płock: Wyd. Korepetytor
- Janicka-Panek T., Bieleń B., Małkowska-Zegadło H. (2009). *Program nauczania dla I etapu edukacji wczesnoszkolnej. Elementarz XXI wieku*. Warszawa: Nowa Era (Wyd. 2 zm. 2014)
- Janicka-Panek T., Pieniżek A., Zaborek R. (2013). *Szkoły Kreatywnych Umysłów; Program edukacji wczesnoszkolnej*. Kielce: Grupa Edukacyjna S.A.
- Janicka-Panek T., Jadczyk K. (2014). *Innowacyjny program nauczania wczesnoszkolnego (IP); Mam 6 lat i idę do szkoły*. Kielce-Poznań: Eurokreator S.C., PAIP
- Janicka – Panek T., 2015. *Wprowadzenie do dydaktyki bezpieczeństwa i higieny pracy (bhp)*. Radom: Wyd. ITeE - PIB
- Janicka-Panek T., Jadczyk K. (2014). *Program nauczania dla klas 1-3 uwzględniający specyfikę wybranych dzielnic obszarów miejskich*. Kielce-Poznań: Eurokreator S.C., PAIP
- Janicka – Panek T. (2015). *Transformacja celów wychowania (z/dez) integrowanej edukacji wczesnoszkolnej*. Radom: Wyd. ITeE – PIB
- Kazberuk J. (1990). *Nauczanie pracy-techniki w klasach I-III. Zarys metodyki*. Warszawa: WSiP
- Kielar – Turska M. (1992). *Jak pomagać dziecku w poznawaniu świata*. Warszawa: WSiP
- Klim – Klimaszewska A. (2009). *Wokół paradygmatu kompetencji*. [w:] *Paradygmaty współczesnej pedagogiki*. T. Zacharuk (red.), Siedlce: Wyd. AP, STN Pedagogium
- Klus – Stańska D. (2014). *Antyedukacja wczesnoszkolna*. Kraków: Oficyna Wyd. „Impuls”
- Kojs R., (2013) *Aktywność plastyczno – techniczna dziecka w kształceniu początkowym*. [w:] M. Magda Adamowicz, L. Katowańczyk – Mania (red.), *Dziedziny kształcenia w klasach I-III*. Warszawa: Wyd. Akademickie Żak
- Kraszewski K. (2001). *Podstawy edukacji ogólnotechnicznej uczniów w młodszym wieku szkolnym*. Kraków: Wyd. Naukowe Akademii Pedagogicznej
- Krzykowska M., Czyżewski W. (2000). *Technika i wychowanie komunikacyjne do szkoły podstawowej. Poradnik metodyczny*. Warszawa: Wyd. Nowa Era
- MEN (1992). *Program nauczania początkowego klasy I – III*
- Mroźkiewicz J. (1985). *Kształcenie ogólnotechniczne w nauczaniu początkowym*. Warszawa: WSiP
- Nazar J. (1975) *Kształtowanie zainteresowań technicznych dzieci i młodzieży*. Warszawa: IW CRZZ
- Nowacki T. W. (2008). *Tworząca ręka*. Radom: Wyd. ITeE-PIB
- Nowacki T. (1980). *Praca i wychowanie*. Warszawa: Wyd. CRZZ
- Nyczkało N.G., Szlosek F. (2008). *Kształcenie zawodowe w Polsce i Ukrainie-na tle przemian*. Warszawa-Radom: APS im. M. Grzegorzewskiej, ITeE-PIB
- Okoń W. (1987). *Wprowadzenie do dydaktyki ogólnej*. Warszawa: WN PWN
- Parzęcki R., Kajdasz-Aouil M. (1996). *Edukacja ogólnotechniczna; Dylematy teorii i praktyki*. Bydgoszcz: WSP, IT Zespół Pedagogiki Pracy Komitet Nauk Pedagogicznych PAN
- Pochanke H. (red.) (1985). *Dydaktyka techniki*. Warszawa: PWN
- Retmańska T. (1996). *Przydatność nauczania techniki w szkole podstawowej dla kształcenia zawodowego w szkołach ponadpodstawowych*. [w:] R. Parzęcki, M. Kajdasz – Aouil, *Edukacja ogólnotechniczna; Dylematy teorii i praktyki*. Bydgoszcz: WSP w Bydgoszczy, IT Zespół Pedagogiki Pracy Komitet Nauk Pedagogicznych PAN
- Rosa B. (1982). *Rozwój pojęć technicznych u uczniów klas początkowych*. Warszawa: WSiP
- Salata E. (2013). *Teoria i praktyka przygotowania nauczycieli edukacji techniczno-informatycznej*. Radom: UT-H
- Wiatrowski Z. (2005). *Podstawy pedagogiki pracy*. Bydgoszcz: Wyd. Akademii Bydgoskiej
- Wojciechowski J. (1990). *Zbliżamy dzieci przedszkolne do techniki*. Warszawa: WSiP

Małgorzata Kosiorek
Wyższa Szkoła Biznesu i Nauk o Zdrowiu w Łodzi
Małgorzata Podkówa-Wawrzonek

Professional teacher's functions in the eye of the neoliberal ideology of education

Abstrakt

Postęp nauki i techniki, wzrost społecznej rangi wykształcenia, migracje ludności, zmiany w sposobach komunikowania się to tylko niektóre z czynników, które pociągają za sobą konsekwencje w sferze edukacji. Celem artykułu jest wskazanie jak w obliczu licznych przeobrażeń zmieniają się rola i funkcje nauczycieli. W ideologii konserwatyizmu nauczyciel jest przedmiotem zewnętrznych oddziaływań państwa, w ideologii neoliberalnej jest postrzegany jako podmiot zmiany. Współcześnie coraz częściej podkreśla się znaczenie efektywności, skuteczności, ekonomiczności nauczania. Wraz ze zmieniającymi się uwarunkowaniami edukacja potrzebuje nauczyciela interpretatora i mediatora zmiany, który potrafi balansować pomiędzy sferą indywidualną a społeczną.

Słowa kluczowe: ideologia, ideologia edukacji, neoliberalizm, nauczyciel, funkcje i rola nauczyciela

Abstract

The advancement of science and an increase in importance of education, migrations and changes in modes of communication are only a few of the factors that lead to changes in the field of education. The purpose of this article is to show how in the eye of those transformations, the role and function of teachers change. In the conservative ideology teachers were subjected to the external influence of the state, in the neoliberal ideology they are seen as a subject of change. Nowadays, the meaning of effectiveness, success and economics of teaching are constantly emphasized. Along with the shifting conditions, education calls for teachers who work as interpreters and mediators of change, and who can also find the perfect balance between the individual and social spheres of life.

Keywords: ideology, ideology of education, neoliberalism, teacher, teacher's functions and roles.

Introduction

The relationship between education and ideology is obvious and inextricably bound as every area of human knowledge and activity is linked with transmitting particular values and viewpoints. That is why education cannot be neutral, and school plays a role of an institution in which a particular ideology is transmitted and bolstered through the teacher's actions. Teachers, as elements of the educational process, draw from their own values and beliefs either consciously or not.

Educational ideologies are the foundations of various types of educational, didactic and upbringing strategies that are further reflected in pedagogical practices. Teachers should be aware of the fact that their actions refer to and are rooted in certain value systems. Getting to know the ideological context of educational policy is crucial for un-

derstanding the requirements for didactic and upbringing work improvement. Tendencies prevalent in the education systems development and the practices at schools and other education-related institutions allow for determining the predominant elements that point to a particular ideology. According to W. F. O'Neill, there are nine problem areas that manifest the essence and differentiation of educational ideologies. They consist of:

- the general educational purpose,
- the role of schools,
- general characteristics of particular ideologies,
- children within the learning process,
- administration and the management of education,
- characteristics of school curriculum,
- content of curriculum,
- teaching and grading methods,
- educational process.¹

Ideology, educational ideology –contemplating the definitions

The notion of "ideology" is commonly used by many specialists in the field of social science. According to the PWN's New Encyclopedia, the term was coined by A. L. Destuta de Tracy at the end of the 18th century and it referred to studying ideas, which the author understood as sensorial perception.² Later, in the German philosophy of the 19th century, it changed into one of the following meanings:

1. a general system of notions and attitudes characteristic for the society in a particular time, therefore for example: religion, science, perception of morality or laws;
2. so called false consciousness, shaped in and rationalized by particular socio-economic conditions while at the same time accepted as right and unchanged;
3. a collection of ideas and views that express interests of a class, supporting its integration and inspiring it towards reaching for and maintaining the power as well as forcing others to accept their viewpoint and interpretation of the world.³

The Polish edition of encyclopedia Britannica gives a much narrower meaning of the word "ideology" referring to five of its features:

- it contains a general theory explaining human expe-

1 za: M.J. Szymański, *Studia i szkice z socjologii edukacji*, Wydawnictwo Instytutu Badań Edukacyjnych, Warszawa 2006, s. 67.

2 *Nowa Encyklopedia Powszechna PWN*, T. 3, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1997, s. 9.

3 Tamże.

rience and the outer world,

- it sets a general and abstract program for social and political organizations,
- it stipulates that realization of this program requires struggle,
- it is not attempting to convince but rather recruit its loyal supporters, demanding involvement
- it refers to a common reader, however it may also show a tendency to assign a certain special role to intellectualists.⁴

Roland Meighan identifies ideology with group philosophy and defines it as *a wide collection of ideas and viewpoints concerning the world held by groups of people*⁵, while Mirosław J. Szymanski points out that ideas constitute complex systems, which are changing under the influence of transformations occurring in social life, culture, technical civilization and economics.⁶ According to Bogusław Sliwerski ideologies are the carriers of values, views and concepts about the world and convictions about possibilities of their realizations. This means that they are not subjected to a process of argumentation or empirical verification, but rather they refer to emotions and personal attitudes.⁷ Another person, who recently tackles the topic of ideology is Gerald G. Gutek, who perceives ideology as a phenomenon which:

- while interpreting the past gives a particular group a defined time and space perspective,
- explains the current social, economic, political and educational situation,
- analyzes the past and upon its foundation forms a concept of a social change, at the same time allowing for recognizing certain patterns that greatly influenced the past events and that may reoccur in the future,
- it defines a strategy for future actions as it provides a certain model of the past. Ideology suggests undertaking particular political or educational actions to achieve the realization of the defined goals.⁸

This perception of ideology underlines the matters related with groups' attitudes towards education and focuses on practical actions in this area. According to Kazimierz Przystycki,⁹ the main purpose of educational ideologies is not explaining and classifying knowledge but rather spurring people towards taking action. That is why ideologies as such have always selected an addressee of their message.

To sum up, ideology is a set of ideas and views about the world that is presented by a group of people, who tend to express it both in their verbal behavior as well as in their actions. One can assume that they have been shaped by a certain cultural viewpoint and that they are shared by a big group of people.

Present educational ideologies

There are many various classifications of educational ideologies. According to M. J. Szymanski, the ones that had the biggest influence on education as such are the following three: neo-conservatism, neoliberalism and a democratic trend which assumed the form of radicalism.¹⁰

Neo-conservatism

Conservatism emerged at the break of the 18th and 19th centuries as a trend in philosophy. It is seen as attachment to values, customs, models of behavior, lifestyle, unwillingness towards change and novelties as well as a strong ethnocentric and strict upbringing, pro-religious attitudes and patriotism. The conservative views the past as better than the present day and they persist towards maintaining the *status quo*. What is more, they find it most important to preserve their own values and pass them on to the next generation. The main values are the nation and religion, which are built upon the family. The basic goal of education is introducing the young generation into respecting the family, private ownership and national authorities. Within the upbringing and educational process, there exists a strong ethnocentrism as well as strict formation of youths' personalities. According to the conservative, a properly designed and conducted education provides prosperity, economic development and protects moral values. Any crises in education may lead to a danger of disruption in the society's functioning.

Neo-conservatism was developed from the principles of conservatism, therefore it also respects traditions, cultural cohesiveness and maintaining traditional values. Education plays a similar role in it to the one it played in the conservative ideology, as it enhances economic growth and strengthens values desired in the society. Its basic purpose is to bolster morality and cultural cohesiveness. What is more, according to the neo-conservative, a certain level of institutionalization serves as a confirmation of a higher quality of the society's life. As a result, institutions such as school, local communities, family and the state start play a very important role. Also, great emphasis is assigned to the need for upbringing and educational cohesiveness as well as unification of school curriculums. The following factors enhance the quality of educational programs:¹¹

- curriculum standards that take into consideration rudimentary knowledge and skills for all students,
- universal evaluation tests for marking the students' and teachers' results,
- reports on schools' functioning made for local districts, country and a whole country,
- differentiation in teachers' salaries, depending on the difficulty of the tasks assigned to them and their achievements in the field of education,
- awards for the best schools and teachers.

According to the neo-conservative ideology, a teacher is expected to know and respect the national heritage and to be an example of good moral behavior. Neo-conservatism views education as one of the most important ways of preparing the young generation for their life in the society they are functioning in. School is seen an institution of cultural

4 *Britannica. Edycja polska*, T. 17, Wydawnictwo Kurpisz, Poznań 2000, s. 45.

5 R. Meighan, *Socjologia edukacji*, Wydawnictwo UMK, Toruń 1993, s. 194.

6 M. J. Szymański, dz. cyt., s. 62.

7 B. Śliwerski, *Program wychowawczy szkoły*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 2001, s. 74.

8 G.L. Gutek, *Filozoficzne i ideologiczne podstawy edukacji*, GWP, Gdańsk 2003, s. 147-148.

9 K. Przystycki, *Edukacja dla demokracji. Strategie zmian a kompetencje obywatelskie*, Wydawnictwo Edytor, Toruń-Poznań, 1999, s. 16.

10 M. J. Szymański, dz. cyt., s. 67.

11 Tamże, s. 72-73.

transmission, an instrument by means of which fundamental values are translated in the new context and which provides continuity in terms of civilization's growth.

Neoliberalism

The beginnings of liberalism go back to the 17th century. By 21st century, this trend was mainly associated with the fight for religious freedom, tolerance, expansion of economic freedom and the rights of an individual to unlimited development. In the liberal opinion, individuals are not formed in the social contexts as they inherit their abilities and potential for development from previous generations. Neoliberalism emerged in the 20th century and its creators emphasized the necessity to provide social minimum and equal chances in access to education. The principle abiding value in neoliberalism is freedom, which manifests itself in the form of a free choice. Such approach guarantees an individual subjectivity and the ability to decide for themselves. It is crucial that the legal system and the way the political sphere is organized would not constrain an individual in conformist behaviors and would not limit their engagement and creativity. The state holds as much power as the individuals allow it to have. Its main duty becomes allowing the development of market mechanisms according to the rules of free competition. Authoritarian style of management and dogmatism in the way of thinking are rejected, while a human should express understanding, openness and tolerance towards various attitudes, views and behaviors.¹²

The basic purpose of both upbringing and education is celebration of individual's choice, feeling of responsibility and opposition towards violence. Such attitude translates into an acceptance of pluralism in education and being open to other cultures. Liberalism supporters aim at destroying racial, ethnic, religious and gender barriers. They emphasize the importance of integrated education (in reference to various ethnic, religious groups or others otherwise removed from the mainstream society). It is not only general but also vocational education that is important. The need to prepare young people for life and work, in a changing world forces the lifting of all barriers between private and public education. Freedom in choosing a school and the direction of further education by both students and parents should be the main mechanism in controlling the effectiveness of school's performance.¹³ That is why, when creating a strategy for education, liberals take into consideration society's economic needs in terms of employment and other economic factors. They support privatization of schools and introduction of vouchers for education, which would allow students more freedom in choosing a school.

In the neoliberal education system, the process of education is characterized by a proper organization of the school environment, an appropriate choice of didactic materials towards better stimulation of child's activity, and an expansion of their interests and expression. Educational rapport is based on a dialogue, trust and partnership. The assumption is that children develop differently and therefore a variety of initiatives to support this are appreciated.

Radicalism

The radical movement represents a sharp departure from both neoliberals and neoconservatives in perceiving society. They emphasize the disintegration of many spheres of social life, growing pathology phenomena and culture's commercialization. They can be categorized into two groups: *reproduction theorists*, who concentrate on diagnosing, describing and attempt to explain the current state of affairs, and *transformation theorists*, who see a potential for a change in taking action. The first group is of the opinion that schools and teachers cannot transcend the social system's frames and education only transmits what is wrong or right. The other group claims that autonomy of schools can invoke, accelerate or delay social changes and as a consequence lead to changes within the society.¹⁴

Supporters of this movement see many institutions and school environments as dysfunctional. They believe that a school should be a place where, the important civic education takes place and the future vision of society is shaped. Therefore, a public school should be the main factor within the process of a social change. Education system should be neutral as far as their views are concerned and should be subjected to the universal ethical values and individual's rights to personal development. A public school teacher should be a state official and the state should expand the educational offer and improve conditions of education in the public schools' sector. The person responsible for the quality of education is only the teacher, whose main task is to convey the most up-to-date knowledge and skills to their students. Radicals see the process of engaging parents into the education process as unnecessary.

The professional function of a teacher in a neoliberal ideology of education

The situation of schools and teachers in the neoliberal age is very different from the authoritarian schooling, which used to be present in Polish schools, which allowed the teacher to be a subject of external political impact. Currently, there exist many changes, which teachers have to take into consideration when preparing a young person for a life in a changing society, where new risks are constantly arising. Among the most prevalent tendencies, are:¹⁵

- transition from the feeling of security, marked by a stable life and work environment, towards the insecurity caused by popularization of risk,
- transition from an institutional group responsibility towards individual, personal responsibility,
- transition from human's adaptation to reality towards human ability of shaping it,
- transition from work in which repetitive tasks dominate towards work where creativity and innovation play a bigger role,
- transition from technical dominance towards a dynamic increase of intellect,
- transition from shaping your own life according to the traditional patterns towards conceptualizing it (thinking about the future and the ability of understanding the pro-

12 B. Śliwerski, dz. cyt., s. 79.

13 M. J. Szymański, dz. cyt., s. 76.

14 R. Skawiński, *W kręgu ideologii edukacyjnych*, „Studia Elckie”, nr 10/2008, s. 448.

15 H. Kwiatkowska, *Pedeutologia*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2008, s. 40-41.

cess of changes).

The systems of school education which have existed until the present day, attach greater importance to the knowledge about facts rather than to the knowledge of their discovering. In the world of increased information, where existing knowledge doubles every few years, this traditional hierarchy: knowledge – methods of its discovery, has to be at least questioned and perhaps reversed. The requirement for change has solid grounds. Henryka Kwiatkowska points out that currently introducing the student into the world of knowledge is associated with creating a method of creating it rather than acquiring the results of research findings. At school, this can be expressed in the form of understanding methodology for the problem-oriented thinking and in terms of actions – by learning to solve problems in reality.¹⁶

Malgorzata Wasilewska claims that due to the aforementioned situation, the scope of expectations towards teachers expanded greatly in the neoliberal times. New requirements arose, such as:¹⁷

- requirements connected with changing methods for realization of the didactic process,
- requirements connected with planning and then grading students' results, individual work and school activities,
- requirements that refer to communicating with participants in the educational process,
- requirements that are a result of social reforms and the introduction of the market economy,
- requirements connected with the development of science, technology and the use of media in education.

The result of these requirements should be such that a teacher would not only transfer knowledge but also teach students to create it and apply further. That is why, it is crucial for teachers to be able to efficiently navigate in the new world of new IT technology, be knowledgeable about the workings of the society and changes in the job market, culture as well as being able to look at the world from the young people's perspective. Experience acquired in the past i.e. cognitive tasks and institutional authority as well as teachers' authority are waning, while other scopes of duties and roles are generated by the changes occurring in the world.¹⁸

Małgorzata Wolska-Długosz notices that in today's world, the art of being a teacher is needed. This art constitutes being able to use pieces of information drawn from science, popular knowledge, experience and various areas of art.¹⁹ In neoliberal ideology, the teacher is perceived as a subject, a creator of change. Teachers face very high requirements, are expected to be professional, independent as far as cognition is concerned, should have an in-depth knowledge of child's psychology and the bond with their parents. Teachers should be able to (self) reflect and their relations with students should lead to codependence rather than dependence.²⁰

16 Tamże, s. 43.

17 M. Wasilewska, *Aktualizowanie kompetencji zawodowych nauczycieli w warunkach demokracji*, „Studia pedagogiczne, edukacyjne i artystyczne”, t. 19, 2010, s. 87.

18 H. Kwiatkowska, dz. cyt. s. 24.

19 M. Wolska-Długosz, *Nauczyciel we współczesnej szkole*, [w:] *Uczeń we współczesnej szkole*, Z. Ratajtek (red.), Wyd. Akademii Świętokrzyskiej, Kielce 2005, s. 330.

20 B. Śliwerski, dz. cyt., s. 80.

The concept of school as the only source of knowledge is definitely becoming a thing of the past. The era of information society has placed school's role in teaching how to integrate knowledge that comes from various, often contrary systems of information transfer. The world is now characterized by pluralism, and combines various value and knowledge systems, which exist side by side and very often complicate young people's lives. The conditions have been created for development (a reality with practically no boundaries, a rich educational offer), however access to work has been limited. This combination of educational possibilities in juxtaposition with difficulties in the job market, constitute a complex situation for young people. Youths are much better prepared for tackling the world of knowledge rather than the practical workings of life. A teacher has to see those changes and, what is most important, draw from the practical experience, otherwise they cease to play an important part in young people's eyes.

The role and the function of a teacher in the world marked by a pluralism of values, multiple mental and cultural viewpoints becomes more and more difficult. In these conditions it is hard to be a counselor and even harder to assume the role of a guide. Both these roles used to be supported by the axio-normative rules and by the unchanging conditions of life and work. One can say that nowadays a teacher becomes not only a guide but rather a translator of the surrounding world, respects the individual's autonomy and individuality, and does not assume their change according to previously invented idea or goal. They only provide material for student's development, explain reality, facilitate its understanding in such a way, that a student choices become results of the student's independent decisions. Such approach teaches independence that is required in the contemporary world of change and risk. Eugenia Potulicka defines a human living in the day of neoliberalism as an autonomous individual, economic subject and “an entrepreneur managing his or her own life”.²¹ However, in the neoliberal reality, individuals aim at gaining particular, formal qualifications through education. For these qualifications to be formal, they need to be confirmed by a diploma and an ability to ably function in the contemporary world. A typical human nowadays is gain-oriented and desires prestige that is associated with it. Personality in the neoliberal discourse is described through the language of economics.²² An individual is not open to cooperation and dialogue as they see another human as a potential rival.²³

More and more often, the importance of effectiveness and economics of teaching is being emphasized. A teacher, wanting to be more effective and successful, may become less and less human. A result of such attitudes, may be the fact that they concentrate more and more on developing various socio-technics when dealing with difficulties occurring in classroom, while they find it hard to talk to the student and communicate with them.²⁴

21 E. Potulicka, *Neoliberalizm i skutki „przedsiębiorczości” w edukacji*, [w:] M. Jaworska–Witkowska, M. J. Szymański (red.), *Rynek i edukacja: między przedsiębiorczością i wykluczeniem*, Wyd. WSEZiNS, Łódź 2010, s. 47.

22 D.A. Michałowska, *Neoliberalizm i jego (nie)etyczne implikacje edukacyjne*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2013, s. 69.

23 J. Rutkowiak., *Neoliberalna kultura indywidualizmu a dialogowanie społeczno-edukacyjne*, [w:] E. Potulicka, J. Rutkowiak, *Neoliberalne uwikłania edukacji*, Wydawnictwo Impuls, Kraków 2010, s. 144.

24 H. Kwiatkowska, dz. cyt., s. 44-45.

Changes of the professional functions of a teacher correlate with their knowledge about themselves, their work and cultural and social changes that occur in our civilization. They run from simple transfer of knowledge and the tendency to "grow" intellect to teaching methods of discovering knowledge, fostering intellectual and existential independence. That is also why currently, in the day of neoliberalism, along with the changing conditions, education calls for teachers in the mould of interpreters and mediator of change, who are able to balance between the individual and social sphere, an individual and a whole structure.²⁵

Summary

The process of globalization has resulted in a change from a commercial civilization into a civilization of information. A consumer style of life and an omnipresent media direct our thinking towards material values. A human being in the neoliberal culture, does not have time and is constantly bombarded by pseudo information about products and novelties that appear on the market every day.²⁶ Defining one's identity becomes a greater existential issue as a transfer from accentuating ones inner values into the outer ones occurs. People are more valued by what they have achieved in the social ladder and what riches they have collected rather than for their originality and individual qualities.

A development in science and technology, an increase of the importance of education, migrations and changes in the communication modes, are only a few of the factors that bear consequences in the sphere of education. In the eyes of such transformation, the role and a function of a teacher changes as well. In the conservative philosophy, a teacher was a subject of external influence exerted by the state, while from the neoliberal viewpoint it is perceived as a subject of change. This change of position can be defined as a transition from the stage of a "dependent," through "independent" to the "codependent" teacher.²⁷ The reality of the 21st century, apart from knowledge, requires from the teacher psychological and pedagogical skills, appropriate personality features, creativity, a particular moral attitude, experience and motivation to work. Without a shadow of a doubt, one can say that the questions regarding the teacher's function in youth's development are constantly evolving. The professional role is changing along with the expansion of the scope of teacher's professional duties, and qualifications that are required of a teacher never assume one final form.

Bibliography

Britannica. Edycja polska, T. 17, Wydawnictwo Kurpisz, Poznań 2000.

Dróżka W., *Problemy funkcjonowania zawodowego nauczycieli w okresie zmiany społeczno-edukacyjnej w Polsce*, „Studia pedagogiczne, edukacyjne i artystyczne”, t. 19, 2010, s. 23-48.

Gutek G. L., *Filozoficzne i ideologiczne podstawy edukacji*, GWP, Gdańsk 2003.

Kwiatkowska H., *Pedeutologia*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2008.

25 W. Dróżka, *Problemy funkcjonowania zawodowego nauczycieli w okresie zmiany społeczno-edukacyjnej w Polsce*, „Studia pedagogiczne, edukacyjne i artystyczne”, t. 19, 2010, s. 25.

26 D. A. Michałowska, dz. cyt. s. 94.

27 W. Dróżka, dz. cyt. s. 25.

Meighan R., *Socjologia edukacji*, Wydawnictwo Naukowe UMK, Toruń 1993.

Michałowska D.A., *Neoliberalizm i jego (nie)etyczne implikacje edukacyjne*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań, 2013.

Nowa Encyklopedia Powszechna PWN, T. 3, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, 1997.

Potulicka E., *Neoliberalizm i skutki „przedsiębiorczości” w edukacji*, [w:] *Rynek i edukacja: między przedsiębiorczością i wykluczeniem*, M. Jaworska-Witkowska, M. J. Szymański (red.), Wyd. WSEZiNS, Łódź 2010.

Przyszczykowski K., *Edukacja dla demokracji. Strategie zmian a kompetencje obywatelskie*. Wydawnictwo Edytor, Toruń-Poznań, 1999.

Rutkowiak J., *Neoliberalna kultura indywidualizmu a dialogowanie społeczno-edukacyjne*, [w:] E. Potulicka, J. Rutkowiak, *Neoliberalne uwikłania edukacji*, Wydawnictwo Impuls, Kraków 2010.

Skawiński R., *W kręgu ideologii edukacyjnych*, „Studia Elckie”, nr 10/2008, s. 441-455.

Szymański M.J., *Studia i szkice z socjologii edukacji*, Wydawnictwo Instytutu Badań Edukacyjnych, Warszawa 2006.

Śliwerski B., *Program wychowawczy szkoły*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 2001.

Wasilewska M., *Aktualizowanie kompetencji zawodowych nauczycieli w warunkach demokracji*, „Studia pedagogiczne, edukacyjne i artystyczne”, t. 19, 2010, s. 77-89.

Wolska-Długosz M., *Nauczyciel we współczesnej szkole*, [w:] *Uczeń we współczesnej szkole*, Z. Ratajek (red.), Wyd. Akademii Świętokrzyskiej, Kielce, 2005.

Jou Lee,
Graduate student of the Interregional Academy
of Personnel Management(Kyiv)

Features of formation competency in interpretation of future singers from China in the conditions of higher educational institutions of Ukraine

Чжоу Ли Особенности формирования интерпретаторской компетентности будущих певцов из КНР в условиях высших учебных заведений Украины.

В статье на основе анализа современного научного музыкально-педагогического дискурса и обобщения опыта педагогической практики ведущих высших учебных заведений системы музыкального образования Украины доказано, что будущий певец из КНР способен вести успешную исполнительско-педагогическую деятельность при условии, если студент: органично воплощает в профессиональную деятельность знания в области педагогики и вокально-исполнительского творчества; владеет искусством импровизации; систематически совершенствует исполнительский и педагогический опыт с учетом современных эстетических и социальных потребностей; владеет высоким уровнем сформированности интерпретаторской компетентности.

Ключевые слова: интерпретаторская компетентность, будущие певцы из КНР, высшие учебные заведения системы музыкального образования Украины.

Jou Lee Features of formation competency in interpretation of future singers from China in the conditions of higher educational institutions of Ukraine

In the article, on the basis of modern scientific analysis of the musical-pedagogical discourse and generalization of experience of teaching practice leading higher educational institutions of music education system of Ukraine are proved that the future singer from China can effectively performing teaching activities only if the student: organically embodies professional work knowledge in the field of pedagogy and vocal art; a master of the improvisation; systematically improving performance and teaching experience to meet modern aesthetic and social needs; possesses a high level of development competency in interpretation.

Keywords: competency in interpretation, future singers from China, higher education institutions of Ukrainian music education system.

The relevance of research. The basis of the social and historical development of each nation is the revival and renewal of its cultural and educational potential. The long history of Chinese culture holds national traditions in its original form, so at this stage it is important that the younger generation has not only will become the successor of the old traditions revival of their ancient culture, but also actively create educational and informational space in the new historical conditions. Public education program of the PRC takes into account the need for first-class specialists in the field of music education, so a significant part of Chinese young people are educated in many countries of Europe including in higher educational institutions of culture and art of Ukraine, giving preference to the most popular music majors in China, for example, such as "Solo singing".

Analysis of recent research and publications. The problem of readiness of the future singer of the Chinese to independent performing and pedagogical activity is considered from different perspectives: examines the content and structure of basic pedagogical technology (L. Barenboim, G. Kogan, H. Neuhaus, etc.), examines the system of competences needed for the future singer during the deployment of the pedagogical process in the context of solving educational problems (A. Gluzman, A. Kozyr, G. Padalka, A. Tkachuk, etc.). M. Agician says that the underlying methodological studies which form the basis of vocal-pedagogical and artistic practice of musical and pedagogical faculties were dated 1982 – 1983 years¹, which indicates the existence of vocal tradition and teaching experience in the field of preparation of future singers in the Ukrainian musical-pedagogical education. However, the problem of forming competency in interpretation of future singers from China in the process of professional training, their readiness for self-vocal and pedagogical activity remains topical.

The purpose of this article is that based on the analysis of scientific pedagogical literature, as well as relying on the practical experience of leading music-pedagogical schools of Ukraine and China, determine the features and to formulate the tasks of formation of competency in interpretation for future singers of China in the conditions of higher educational establishments of Ukraine.

Undeniable fact that independent work of students has a significant advantage over classroom practice: because knowledge that a student acquires their own, are having more convincing character. For the teacher of special disciplines, cognitive activity should be an integral part of pedagogical work. Clearly defined cognitive task, that involves defined solving of the tasks for the teacher, stimulating its professional and pedagogical autonomy. We share the view of the researcher Zhang Yi, who believes that creative vocal pedagogical activity of the teacher is impossible without his skills: to solve creative tasks aimed at developing the necessary vocal skills in future singer; to build the training on the principles of continuity; to establish a context for current problems and to choose rational ways of their solution (like performing, and purely pedagogical)². It should be noted that cognitive interest is the main motive of vocal performance and vocal-pedagogical creativity. A singer who doesn't understand the concept of systematically deepen-

1 Агикян М. С. Формирование интереса к педагогической деятельности у студентов-вокалистов (в условиях педагогической практики): автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. канд. пед. наук : спец. 13.00.02, Теория і методика навчання (музика і муз. виховання) / М. С. Агикян. – М., 1983. – 16 с.

2 Чжан Ї. Вокально-педагогічна творчість, як передумова виконавської діяльності співака : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознавства : спец. 17.00.03 „Музичне мистецтво” / Чжан Ї. – О., 2006. – с. 70

ing its knowledge cannot experience the pleasure of intellectual search and its executive teaching activities will not be driven by the needs of knowledge.

Executive cognitive pedagogical interest arises under the influence of various factors and can have different meanings, depth and orientation. However, it should be separated from the spontaneous interest of systematic interest. The first occurs in the process of learning the desired specific vocal works, vocal (performance), or when working with your favorite student (in educational work). The second isn't associated with a specific situation, exists on a permanent basis within the conscious choice of profession. According to modern research, cognitive interest is directed not only to the content of the certain problem area, but also on the process of finding, of the study of this knowledge, within which occurs the operation of the acquired skills, as well as the mastery of new and improvement. During training, the future singer learns a number of concepts, which are reflected and reinforced concrete processes interconnected and interdependent elements vocal and general pedagogy, the foundations of vocal technique and vocal performance. Therefore, providing the student of these knowledge complex guarantees wide possibilities for their application in future executive-pedagogical work.

Let us analyze another feature of the vocal-pedagogical activity - problem solving. Often teachers of vocal in the course of employment offer students solve problematic situations brought about from their own teaching experience. With a class of 8 -10 students from different courses and given a personal approach, a lot of young teachers successfully implement the elements of the problematic structure of the classes, by encouraging search activities of their students. You can, for example, suggest the student to prepare a comparative analysis of the works studied by different singers with all the vocal and vocal-performing technical features; analyze the subjective formation of the necessary vocal technical skills tailored to the individual abilities of the future singer, determine the dominant artistic piece of music in the formation of competence in interpretation. Problem situations arise before the singing teacher in preparation for the educational process. First of all, they are connected with the selection of music repertoire, which should not only conform to the step of forming the vocal skills and software requirements, but also the artistic demands of the future singer from China. They also appear in the search for effective methods of work with different pieces of music, as well as at the stage of solving artistic and technical problems. While working on the content of a piece of music or vocal necessary to solve a number of challenges related to the problematic situation of the theoretical, aesthetic or practical character, which is formed within the competence in interpretation of the future singer with China.

The theoretical problem situations in the pedagogical activity of the vocal teacher - related with knowledge as the general laws of vocal and performing arts (different kinds of music and vocal analysis: historical and theoretical structural analysis of musical means of expression and vocal-technical, sound, timbre nuances), and purely vocal and pedagogical character (sequence of formation of the necessary vocal skills, and specificity of formation of vocal and technical vocal-performing techniques). The practical problem situations arise in the process of gradual and in-depth disclosure of vocal works in general, and during the formation

of the necessary vocal techniques, finding the appropriate vocal sensations. Researcher Zhang Yi, relying on its own executive and teaching experience defines stages of problem solving tasks in the process of working on vocal compositions and vocal³. According to the author, the goal setting and problem solving requires a specific approach to each individual [Ibid]. He noted that the techniques and methods of problem-based learning should be applied at every level of professional training of students (at the preparatory department, as well as from the 1st to the 5th courses) while working on various pieces of music (vocalization, arias, romances, folk song, etc.) [ibid]. We share the opinion of the researcher, and we believe that in the process of learning of musical material future singer from China, the objective causes of problematic situations could be:

- limited range of professional knowledge;
- little experience of working on a piece of music or vocal;
- the lack of foresight of the final result of work on the musical work;
- imperfect sense of integrity of a musical work;
- lack of consistency in the process of working on a piece of music;
- imperfect operation performing means of expression;
- lack of competence in interpretation and artistic-creative thinking.

The teacher must consider all of the problematic situations that may arise at different stages of work on a piece of music in the process of joint activities with the student.

The first stage of student's work on the a piece of music is aimed at a holistic perception of music and the mastery of the techniques of conscious analysis, which involves determining the structure of the musical composition, the ratio of the new material with previously studied; comparison and analysis of new sensations that arise in the process of new song learning. The detailed analysis principle of structure of piece of music is based on the ability to use it elements (general information about the music and its author, the time of writing the music, style and genre features, artistic content, artistic techniques and means of musical expression, etc.). Introduction to the training of a new principle of comparing and studying the material becomes an important indicator for the performing and pedagogical knowledge and skills, the level of its interpretative competence and professional skills.

This in-depth analysis of a musical work is impossible without comparison, a comparison with the previously studied material, the determination the same vocal-performing technical tricks and paying attention student's at the new means of musical expression that must be mastered in the course of further creative activity. Analytical work is the foundation for understanding and practical mastering of vocal and musical material. On the basis of this analysis is the following plan of action that the student must perform yourself under systematic control of the teacher, who refines, collate, assess the future of the creative work of the

3 Чжан Ї. Вокально-педагогічна творчість, як передумова виконавської діяльності співака :автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознавства :спец. 17.00.03 „Музичне мистецтво” / Чжан Ї. – О., 2006. – с. 73

singer from China. Solving problem situations of a technical nature include the definition of art dominant piece of music or vocal require intellectual and creative work of the teacher and subject of the educational process. And in this sense, N. Grebenyuk offers a coherent plan for the implementation of the artistic content of the music being performed, namely:

- describe the artistic content of the music material, study and solve the technical problem of performing;
- analyze particular phrasing, the vocals to instrumental accompaniment;
- define articulation, dynamics, rhythmic organization of music in accordance with musical text design and performance⁴.

The most difficult part is the last process - the embodiment of vocal and auditory representations in a model of vocal and motor actions of the singer, who is an integral part of all stages of his work - the first reading of a musical work to implement it. The consistent solution to these problems - the way to achieve the end result of student work on a piece of music is reflected in the creation of personal vocal and performing image. He is the incarnation as a result of independent and joint creative efforts of the teacher and student towards the vocal-performing objective - transmitting vocal and artistic content of a work by means of organic combination of mental and emotional principles.

A special role in the process of reproduction of the artistic image of a musical work to the future singer plays vocal and auditory analysis and self-control. Vocal acoustic analysis, according to Zhang Yi, helps to bring the development of vocal thought to its logical conclusion, to listen and to evaluate sound quality⁵. In the process of execution of a musical work intensification vocal hearing takes place in the context of his sound as a whole, and in detailed form in the process of refining, refinement, top individual structural constructions music. Vocal hearing in this process has a specific focus, which allows the player to identify effective vocal sensations and techniques towards realizing the artistic content of a musical work.

Note that the attention of the singers is in connection with systematic thinking. Zhang Yi noted that the lack of attention during performance of a musical work hinders the development of vocal skills, listening and conscious attitude to creativity⁶. It is no coincidence that all the well-known singers and teachers of vocal and context of the analysis of personal creative activities focus on the ability to focus while working on the musical material. However, the process of concentration is only possible when the consciousness new knowledge that stimulate cognitive activity of the future singer [ibid]. During operation, the future singer of the musical work gradually formed his artistic way through the emotional and logical convergence to a single cultural creative process. Achieving the ultimate objective in the implemen-

4 Гребенюк Н. Є. Особистісно орієнтований підхід у розвитку індивідуальності співака / Музичне виконавство: наук. вісник Нац. муз. акад. України імені П.І. Чайковського. – К.: НМАУ, 2000. – Вип. 14, кн. 6. – С. 156 – 165.

5 Чжан Ї. Вокально-педагогічна творчість, як передумова виконавської діяльності співака :автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознавства :спец. 17.00.03 „Музичне мистецтво” / Чжан Ї. – О., 2006. – с. 76

6 Чжан Ї. Вокально-педагогічна творчість, як передумова виконавської діяльності співака :автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознавства :спец. 17.00.03 „Музичне мистецтво” / Чжан Ї. – О., 2006. – с. 76

tation of the artistic design is done by the following tasks:

- awareness and analysis of the style and character of a musical work;
- partial understanding in the context of a holistic drama of a musical work;
- logical embodiment of the structural imaging of music;
- selection and implementation of vocal and expressive means in the context of the music performance;
- creative approach to the performing activity.

The list of these problems and their solution depends not only on the interpretative competence of the future singer, but also on the professionalism of teachers. We have analyzed the common way of sequential processes that occur in the executive and teaching practice of the singer, which requires the teacher specifying, detailing problems in each particular case. In the process of acquiring the future singer of professional maturity gradually complicated training material that needs to be improved theoretical base and practical skills to implement it. In this sense, the work of the teacher should always be aimed at enhancing cognitive and creative activities for making the right decision. In the context of the formation of interpretative competence of the future singer from China is particularly important pedagogical ability to make spontaneous decisions. Visiting master-classes of famous masters of opera and chamber singing, as well as personal experiences make it possible to state that the introduction of techniques and methods in the learning process and their modeling teacher - the main indicator of its professionalism. Taking into account the specifics of the singing, teacher is constantly in unusual situations, which are not only in a purely professional decision and communication problems. The ability to find an adequate way of communicating, to analyze their own behavior becomes an important attribute of educational activities, which is constantly in the process of creative communication with foreign students. The teacher of vocals is a performer, teacher, accompanist and director. Despite the fact that the teacher plans each lesson, he should take into account the specifics of its activity, which is associated with the art and depends entirely on the emotional and physical condition of the student, the dynamics of the perception of educational material. Therefore, teachers need to master the art of teaching improvisation, the essence of which is the free introduction of various kinds of vocal performance and speech (verbal) improvisation in the learning process.

Unfortunately, not all teachers are able to respond flexibly to emerging problems during the lesson and find the answer to unexpected questions, solve problems of communicative nature. Bases of teaching simulation can be learned and the work should begin with the students during the passage of vocal teaching practice. One of the most important conditions for the formation of the professional-quality vocal teacher is modeling that defines Zhang Yi, as a kind of teaching method of playing⁷. We agree with the researcher, and we believe that the principle of simulation should be the basis of student teaching future singers from China, because this method stimulates the development of creative

7 Чжан Ї. Вокально-педагогічна творчість, як передумова виконавської діяльності співака :автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознавства :спец. 17.00.03 „Музичне мистецтво” / Чжан Ї. – О., 2006. – с. 78

thinking, intuition, speed of response and the formation of a purely musical skills necessary for future singers, namely the possession of skills of game on Piano, knowledge of musical analysis of the works, and the selection of transposition by ear. The complex pedagogical and professional knowledge are the base of the future professional singer. An opportunity for creative pedagogical activity of teacher of vocals opens up research work. The graduate student should be able to work with psychological and pedagogical, scientific and vocal-methodical literature, to select the appropriate material for the purpose of its use in practical and research activity; to carry out pedagogical experiment, to systematize and generalize observational data, prepare scientific report and to present their own pedagogical positions in scientific articles and methodical developments. At the same time, the research work of the singer, which became the epicenter of art, closely linked to the cognitive activity, by means of which the formation of the specific characteristics inherent in the vocal works (associative and analytical thinking, analysis, synthesis, etc.), as well as the intellectual development of the personality complex knowledge, skills, emotional and volitional qualities. In this sense, the researcher Zhang Yi influence vocal research work considers not only the direct (formation of analytical thinking), but in indirect contexts through enhanced teaching and learning activities through creative process (performing or teaching) to the need to improve⁸.

Zhang Yi distinguishes between vocal teachers in such professional categories: first, the author mentions experts who in the process of pedagogical activity using the principle of "do as I do" and choose from their own vocal performance Luggage those technologies that are effective for the formation of performance skills of the student relying on his own executive experience; teachers of the second category take the position "do not disturb" and their pedagogical skills characterized by a passive attitude to the educational process and professional preparation of future singer; the third category consists of professionals who are fluent in the arsenal of methods of teaching skills and performing arts necessary for the full development of the future singer with the people's Republic of China⁹. Given professional teachers of vocal, said Zhang Yi, summarize professional qualities which, in our opinion, should have future singer from the China: ownership of the basics of vocal technique skills; knowledge of the laws of artistic pedagogy, general pedagogy and pedagogy of higher school; the possession of speech skills and interpersonal communication; ability to analyze their own vocal and pedagogical experience to assess personal achievement and pedagogical shortcomings; the ability to analyze the experience of colleagues in order to generalize and implementation of efficient technologies in the future educational activities. These professional quality of the future singer of the China include the formation of skills: developing a work plan; analysis of special and general abilities of the student in future educational activities; decision vocal-pedagogical problems, the choice of methods

⁸ Чжан Ї. Вокально-педагогічна творчість, як передумова виконавської діяльності співака :автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознавства : спец. 17.00.03 „Музичне мистецтво” / Чжан Ї. – О., 2006. – с. 79

⁹ Чжан Ї. Вокально-педагогічна творчість, як передумова виконавської діяльності співака :автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознавства : спец. 17.00.03 „Музичне мистецтво” / Чжан Ї. – О., 2006. – с. 80

of pedagogical influence; possession of a stable system of aesthetic views; musicological analysis of the implementation of educational material on the basis of competence in interpretative; forecasting the results of their work; monitoring and evaluation of individual vocal-pedagogical actions.

Conclusions. Thus we come to the conclusion that the implementation of successful performing and teaching activities of future singers from China is possible provided that the student: organically implemented in the professional activity of knowledge in the field of pedagogy and vocal performance art; knows the art of teaching improvisation, the essence of which is the ability to combine different types of vocal performance practice, defines and solves specific tasks, taking into account the whole complex of educational problems; systematically improving executive and educational experience taking into account current social and aesthetic needs; actively engaged in creative learning and research; regularly raises intellectual and creative potential through the acquisition of new knowledge in the field of vocal performance art and pedagogy and employs them in the areas of performance and teaching practice; has a high level of proficiency in interpretation competence.

Prospects for further research. At the present stage of development of Ukrainian culture, in particular the vocal and performing arts, the problem becomes even more relevant. It reveals a number of contradictions that, on the one hand, due to the needs of modern society, on the other, the current state of development of professional vocal teacher education. These differences become the basis for further study of the problem in several directions: improvement of quality professional vocal and pedagogical training in the system of higher musical-pedagogical education through the creation of an updated scientific-methodical base with all available psychological and pedagogical studies and vocal performance achievements; intensification of scientific-research activity of students; improving of vocational pedagogical skills of teachers of special subjects.

References

Агикия М. С. Формирование интереса к педагогической деятельности у студентов-вокалистов (в условиях педагогической практики): автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. канд. пед. наук: спец. 13.00.02 „Теорія і методика навчання (музика і муз. виховання)” / М. С. Агикия. – М., 1983. – 16 с.

Гребенюк Н. Є. Особистісно орієнтований підхід у розвитку індивідуальності співака / Музичне виконавство: наук. вісник Нац. муз. акад. України імені П.І. Чайковського. – К. : НМАУ, 2000. – Вип. 14, кн. 6. – С. 156 – 165.

Чжан Ї. Вокально-педагогічна творчість, як передумова виконавської діяльності співака :автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознавства : спец. 17.00.03 „Музичне мистецтво” / Чжан Ї. – О., 2006. – 16 с.

Цзінъ Нань Методичні засади вокального навчання студентів з КНР у системі музично-педагогічної освіти України :дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Нань Цзінъ. – К., 2009. – 187 с.

Юссон Р. Певческий голос. Исследование основных физиологических и акустических явлений певческого голоса / Р. Юссон. – М.:Музыка, 1974. – 262 с.

Matviichuk-Yudina Olena,
senior lecturer Department of Journalism National Aviation University (Kiev, Ukraine)

Institutional and pedagogical method of support of educational process for specialists training in the field of information technologies in accordance with international standards

This article deals with the main conditions of increasing the effectiveness of quality of professional training of specialists in the sphere of information technologies in the process of providing education according to international standards. It is concluded, that introducing of provisions of international standards ISO into the high education of a country has a range of problems and contradictions, these are complete or partial absence of theoretical basis of adaptation of international requirements and standards to educational processes of the system of higher educational institutions. It is showed that the reformation of higher education in this particular direction raises questions on the critical correction of organizational and educational work of universities. The work developed the organizational and pedagogical method of maintaining educational process for specialists in IT and their security in accordance with ISO 9001.

Keywords: information technologies, organizational and pedagogical method, educational standards, quality of education, training of specialists

Introduction

Development of information technologies (IT) and the formation of the worldwide information service market obtained important factors, which influence the socioeconomic level of a country and provide strategic ways of development of the society till European integration. Up-to-date information technologies are the main components of the development of every country, society and personality.

It is impossible to imagine a developed country which does not have great demand in the qualitative personnel training in the intellectual arena and special training in the sphere of information technologies. However, because of today external aggression and economic destabilization, it is obvious that the special training and graduated IT specialists are behind current requirements concerning the amount and also do not coincide with the structure of practical knowledge and the specification of supply of IT services on the market {1}.

The quality of education in the field of "information technologies" is the main platform of the implementation of the Law of Ukraine "On Higher Education" in our country {2}. Inadequacy of statutory conditions and legal basis, absence of purposeful programs with the separate financing, obsolete resource and technical base and inconformity with the special concernment are main components, which retard processes of development of qualified personnel training in our country. That is why the quality of education of IT specialists in most universities of our country is on the inadequate level.

Development and implementation of organizational and pedagogical methods which support the educational process on the basis of the international standard ISO 9001 in

the educational process must meet international requirements and qualified structure of educational procedures of management of higher educational institutions. The implementation of these methods must figure on the improvement of quality of IT specialists training by means of the pre-arranged change of the quality of education processes and also the formation of high-professional skills and abilities of future IT specialists.

Assigning the objective

IT technologies familiarization and the improvement of the quality of training of IT specialists now is one of the main priorities of the national academic police of Ukraine {3}. Formulation of unitary national standards using information technologies encourages the promotion of quality of national education and competitiveness of academic researches and developments in the sphere of information technologies.

According to today conditions an objection of adapting and promoting of processes of universities functioning to meet requirements of international ISO standards are of a great importance. It is understandably, that methodological basis of an effective training of IT specialists must rely on the realization of high-quality processes of management and on provisions of international standards on quality management – ISO 9001:2008 "QUALITY MANAGEMENT SYTEM" (QMS).

Author's researches will be focused on the formation of methodological approaches, methods and requirements in terms of implementation (QMS) by taking into account automation of academic, socioeconomic and acting processes of the higher educational system.

An objection of further implementation of gained results is: the improvement of the effectiveness of academic, management, assuring processes of the system of higher educational institutions of Ukraine and also increasing of quality level of providing educational services.

An object of the article: development of organization and pedagogical method for IT specialists training and their safety on the basis of international standards ISO 9001:2015, by taking into account further quality improvement of educational processes and services of higher educational institutions in Ukraine.

General analysis of the issue

Up-to-date aspects of quality management system of training and education

Analysis of today level of IT specialists training in Ukraine shows the low level

regulatory, organizational and technical assurance of all educational processes in universities according to requirements of worldwide IT service market. Misfits noted here and also gap between national IT education and world tendencies of development of informational society lead to the inability (or non-competitiveness) to use native specialists in effective development of a country. In academic and management actions of presidency in universities such important issues as methodology, methods, models of improvement of quality of IT specialists training in accordance with requirements of international standards are almost absent.

The question of development, adaptation and implementation of QMC system to the educational processes of universities can be solved only by integration of efforts and liability of all participants of the process of service management.

Training of IT specialists is prioritized; however it is knowledge-intensive and economic costly field of science. Directions of IT education need special competence and concern of all layers of administrative bodies of universities, from rector to every specialist of different levels of educational structure of universities.

Analysis of recent researches and publications

An issue on improvement of effective education of IT specialists in different aspects of the higher school (methodological, philosophical, pedagogical, sociological, management, qualitological) is considered in the publications of such scientists like Basyuk T. M., Boychuk I. D., Zakusylo O. K., Zgurovsky M. Z., Morozova T. Y., Pshenychna O. S., Schedrolosyev D. E., Sharan R. V. and others.

Therewith, despite the fact that there are a lot of academic researches and publications, which have methodological and conceptual approaches on improvement of effective and quality of education of IT specialists in the field, these researches need further improvement and development. Researches must be done within adaptation of theoretical and pedagogical grounds of educational activity of universities and international requirements and standards ISO.

Considering issues on penetration of QMC of educational institution one should understand that standards ISO 9001 and ISO 9001:2015 are only models of management system, which separates general organization, classification of data, service, access to resources, planning directions, liability of workers, use of risk assessments and etc. in terms of business processes.

ISO standard 9001 is based on eight principles of total quality management (TQM) and consists of general requirements to the quality system. It is suitable for all spheres of any enterprises, institutions and organizations and is aimed at providing of quality of service, elevation of consumers satisfaction etc. [2].

As a result of implementation of standard general (total) management system must be formed, which objective is optimization of management system, retrenchment of costs, elevation of quality of service and goods etc. However according to the author "generality" of management functions includes main problems of adaptation to the processes of education of high schools. Notions like service, good and quality have already meant the policy of management in the field of petroleum development.

However international companies and national structures

of certification of standards under the conditions of adaptation to educational market of Ukraine, Kazakhstan, Russia and others still didn't define such issues like basic process, result of education, service etc. There are some standardized general word combinations in context of general recommendations to the standard, which don't have meaningful interpretation for example "educational service good" or "quality of product of education"...

There is also a procedure of reduced adaptation of notions and inadequate translation of processes' names, their functions and relations. "Educational process" is not an urgent and present, in context of process of higher education, through the hierarchy is lower than management or providing process.

By the experience of the author and faculty specialists who deal with education in the sphere of "Information technologies" such an inadequate implementation of international standards lead to groundless expanse of nomenclature of management recordkeeping and raw decreasing of attention directly to educational process of transferring and control of knowledge. Monitoring and control system of quality of "educational processes" reduced to formation of monitoring system and system of tight control which is called "clerical work".

Synthesis of an organizational and pedagogical method.

Nowadays, SMQ establishes the recurrence of an organizational basis of functioning of the university, and also organization of processes of interaction and complex insurance of the quality of educational service according to a standard position ISO 9001 - a so-called loop of Deminga of PDCA ("Plan-Do-Check-Act" - planning -action check (control) - correction). [3,4].

However, the development stages and introduction of this system of training aren't considered from the point of view of the informational and organizational interaction of subjects and objects of educational process. Relying on the previous researches of the author, [5,6] it is necessary to consider "a loopback cycle" organizationally consistently: student-department-university-customer (quality correction).

The structure of the developed subsystem and methods of its introduction has to conform to the requirements of the standard, and also give opportunity to improve the quality of the educational process. This international standard establishes the general requirements to a control system of the quality of services. However it has to guarantee a specification of the definitions and interrelations on the condition of the achievement of the high level of efficiency of the introduction in the educational branch.

The National Aviation University (NAU) accepted this standard. But the leading world organizations - BUREAU-VERITAS, TUEV-NORD on which the UN put functions of the introduction and certification of the enterprises with various forms of ownership didn't adapt it for the higher education.

The author defines further an organizational and pedagogical methods as set of forms and tutorials allocated for the formation of the future IT experts with a certain professional abilities, skills, contacts, educational and methodical methods providing the formation of the set of the operations directed on achievement of progressive changes in students from the interrelation between subject and object of the

educational service.

The author considers directly the development and deployment of organizational and pedagogical methods for the process of training of specific the IT specialists and IT safety of the new educational area "Information Technologies". Training of these experts has to be based on the standardized workers and curriculum which basis is the block of the specialized professionally focused subjects on the basis of which the research was conducted and scientific and educational experiment was established.

The university as the organization which accepted this standard has to develop, standardize, introduce and support a control system of quality and constantly improve its productivity according to the domestic and international requirements.

For the purpose of introduction of the ISO, on higher education institutions have to have the development and application of a number of diverse tasks, namely:

- specification and description of the processes necessary for realization of a control system of the quality;
- application of the processes of the management at all levels of the organization taking into account principles of sequence and interaction;
- definition of the criteria and methods necessary for ensuring efficiency of functioning of the structure and procedures of management;
- providing the existence of the resources and information necessary for the support and monitoring of the system of rendering of services, measurement and the analysis of the quality of processes;
- taking measures necessary for the achievement of the planned results and continuous improvement of these processes, etc.

The quality of the management of formation of higher education institutions, according to the modern interpretation of the ISO 9001 organizations of certification and the relevant structures of universities, it is presented, as result of the integration of the three global processes.

National higher education institutions and the organizations of certification of ISO, refer educational business processes of SMQ to the three main groups:

- management processes,
- processes of the higher education
- security processes.

Example of this approach is not the correct translation and adaptation of the text of the international standard to educational processes without mutually communications with the real education. So according to the author, processes of the management and security processes, have especially administrative character as from the point of view of the content of their functions and from the point of view of logical-linguistically definitions and can be united in one general process - management.

For example, the process of management and security, according to the standard includes the following directions.

Management processes:

- management on the parties of the top management;
- the analysis of the SMQ from the top management;
- quality planning;

- the analysis of the data for improvement;
- internal audits;
- management of inappropriate production;
- the correcting actions;
- the warning actions;
- monitoring and measurement of processes.

Security processes:

- management of documentation;
- human resource management;
- management of the infrastructure;
- management of publishing;
- management of the production environment;
- management of information resources of the library.

In the further analysis of the ISO standard, it is specified that "educational process" and "scientific" is specified in one context - "the processes of the higher education". It is clear that "the processes of the higher education" on the linguistic pithiness can combine processes of management and security, and in general is broader definition.

Thus all three processes lose educational and professional filling. The description of the interrelations either is absent, or bears the general sense of functional components of university, does impossible effective introduction of the international quality of the standard. Researches showed that the results do not correct the mutual relations but not the validity of names of this section of the standard.

It is clear that the purposes and problems of "scientific processes" and purely "educational processes" have one basic root. However, these two processes also have various standards and requirements to system: trainings, certifications, monitoring, financing, various criteria of quality of the faculty, etc. and in final sense have different customers of services. Therefore, it is expedient to divide the specified processes on two isolated, but interconnected: educational and scientific.

In scientific and educational process of higher education institution, the author suggests to bring the following below the directions are defined.

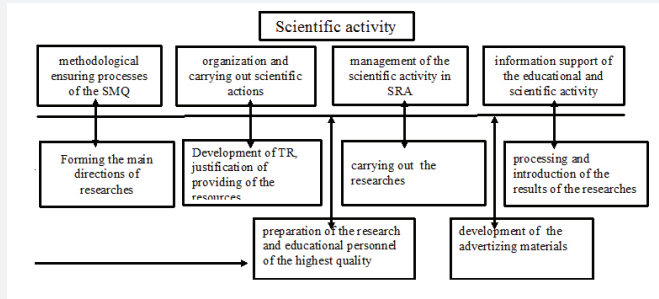
"Educational processes":

- preuniversity preparation;
- Selection of entrants;
- Teaching and educational process;
- Educational and organizational activity;
- Educational and methodical activity;
- Design and development;
- Process of employment of graduates;
- The processes connected with consumers.

"Scientific processes" Fig. 1:

- Methodological ensuring processes of SMQ;
- Organization and carrying out scientific actions;
- Management of scientific activity of research parts;
- Information support of educational and scientific activity;
- Definition of the priority directions of researches;
- Development of specifications and design;

- justification of the resource provision;
- Carrying out scientific researches;
- Processing and introduction of results of researches;
- Preparation of the research and educational personnel of the top skills;
- Development of advertizing materials.

Forming the structural and logical scheme of an organizational and pedagogical method of improvement of quality of preparation of IT of experts, we can note that its components are existence and interaction only of three certain processes of higher education institution.

Results of research

Thus, the organizational and pedagogical method is considered by the author within the three basic processes of the SMQ of the higher education:

- Processes of the general management;
- Educational processes;
- Scientific processes.

In researches and development of an organizational and pedagogical method, a special role and attention was paid to the ensuring of the quality of the management of the higher education on the basis of "educational process" taking into account compliance of the quality of preparation of IT experts.

Within this method, problems of development of the programs and definition of means of achievement of the result in improvement of the quality of preparation of IT experts were also solved.

The specified method of training of specialists of IT branch of education was caused by:

Development of the system of the standardized working and curriculum plans of the of the specialized professionally focused subjects on the basis of which the research was conducted and established the experiment on support of educational process of training of the IT in accordance with the international ISO 9001 standard;

Development of the standards, introduction of the definition, justification of the content of the concepts - the electronic educational and methodical complex (EEMC) of information resources (student-department-university-customer).

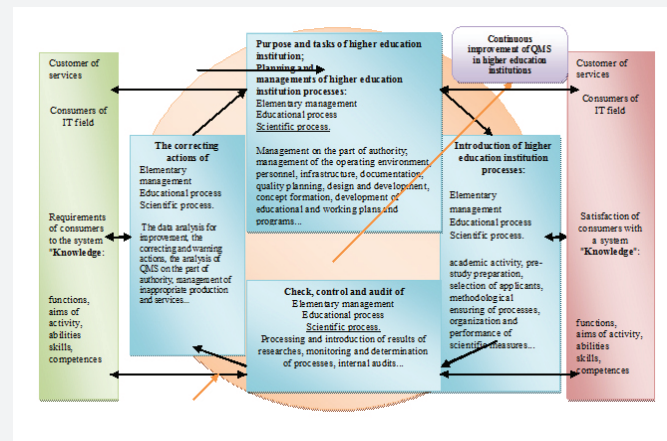
the development of the organization of interaction and introduction of system of electronic educational and methodical resources (student-chair-university-customer);

methods and techniques of estimation of educational

services according to the international ISO 9001 standard, taking into account domestic and foreign experience; implementation of the organization, management and correction of educational processes of formation of professional abilities and knowledge of students during prejob training.

During researches it is defined, structural components of an organizational and pedagogical method and interaction of educational processes in higher education institution. It is noted that educational process can't exist without constant interrelations between directly educational process and its components: management of higher education institution and quality of education, scientific and processes of management (fig. 2).

Fig. 2. Model of an organizational and pedagogical method on the basis of the ISO 9001 standard.

Educational and organizational activity of basic structural divisions of higher education institutions of faculty and chair have to provide the organization of training of students' academic level of the bachelor, the master, certain spheres of knowledge, the major and specialties according to standards of education: state, branch, standards of university.

Special place in the specified processes is taken by the processes connected with consumers and employment of graduates. Work of faculties (institutes), chairs has to be defined according to requirements of consumers of IT branch and to satisfy to modern requirements of labor market. Communication with customers of educational services causes realization of procedures of feedback not only with IT enterprises and organizations, but also with graduates of university (for graduate chairs). "Feedback" has to exist, as the obligatory lever of correction of quality of services (including: workers and curricula, the list of disciplines by training, additional certifications, orientations of different types the practices, etc.) when forming modern skills, abilities, knowledge and functional duties of IT experts.

The chair has to keep documentary account on consideration of questions of communication with consumers, data on employment of graduates, references on employment, and so forth.

The chair, according to processes of the standard, has to define, collect and analyze the relevant data for improvement of quality training of specialists with the modern level of professional suitability. These data have to contain results

of monitoring and measurement of processes, and also data from other "third" relevant sources.

Information, concerning the analysis of interaction with the consumer contains data about:

- satisfaction of the customer;
- compliance to requirements to production or education service;
- characteristics and tendencies of processes of providing educational services and production, including possibilities of carrying out the warning actions for correction of educational processes;
- work with service providers and their requirements to quality of preparation of IT experts.

The corrective actions have to be defined in compliance to consequences of certain discrepancies of educational processes and interactions with the customer. The warning actions have to correspond to consequences of potential problems and risks of services and so forth. The higher education institution has always improve the productivity of management system of quality management, results of audits, the analysis of services of the incoming and outgoing data, corrective and warning actions, and so forth.

Conclusions

On the basis of the conducted researches, the main conditions of increase of efficiency of quality of vocational training of information technology specialists in the course of realization of educational services due to the international standards of ISO 9001:2008. On the basis of the conducted researches it is established that introduction of provisions of the international standards of the ISO series in the higher education of the country has a number of shortcomings and contradictions, total or partial absence of theoretical bases of adaptation of the international requirements and standards to educational processes of higher education institution. It is shown that reforming of the higher education in this direction raise a question of critical correction of organizational and pedagogical activity of higher education institution.

The organizational and pedagogical method of support of educational process of information technology specialists and their safety in work presented on the basis of the international standard ISO 9001: 9008.

Introduction of the developed method, showed further increasing of efficiency and quality of realization of educational processes of preparation of IT experts and adequacy of the made experiments.

Bibliography.

Resolution of CMU: About the approval of the list of branches of study and profession due to which training of competitors of the higher education is performed d/d April 29, 2015 [An electronic resource]. - No. 266. - Access mode: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-D0%BF> %

International quality standard of ISO 9001: 2015 [Electronic resource]. - 2015. - Access mode: <https://www.iso.org/obp/ui/#iso:std:iso:9001:ed-5:v1:en>

Materials of the international organization of standardization [Text]. - ISO 9001: 2000, ISO 17799, ISO 27001.

Matviychuk-Yudina, O. V. Standardization of definitions,

concepts of educational activity and interrelations between object and subject of educational services in the international standards. [Text] / A.V. Matviychuk-Yudina//Scientific Journal Science Rise, Volume 6/1 (11) - 2015, S.82-88

W. Edwards Deming. Out of the Crisis [Text] / E. Deming// Models of management of the leading corporations. - 2011., page 25-26

References:

Zhukov, V. K. (2002). Quality managing in uninterrupted pedagogue system of education. Standard and quality, 9, 74-77.

Romanenko, Y. A. (2010). Education quality: point of understanding and estimation. Bulletin of Donetsk Institute of Social Education, 6, 49-54.

International Standard Organisation materials. ISO 9001:2000, ISO 17799, ISO 27001.

Daria Mroczek
studentka Wyższej Szkoły Biznesu i Nauk o Zdrowiu w Łodzi

Dostęp do narkotyków przez młodzież szkół średnich

Streszczenie:

W artykule zostały przedstawione wyniki badań dotyczących łatwego dostępu do narkotyków przez młodzież maturalną. Celem przeprowadzonych badań było ukazanie prawnych aspektów zapobiegania zjawisku narkomanii. Przedmiotem analizy były „zachowania narkotykowe” młodzieży szkół średnich. Postawione przeze mnie pytania dotyczące przede wszystkim: miejsc, czynników powodujących popularność i wybór danego narkotyku oraz wiedza młodzieży dotycząca znajomości przepisów prawnych pozwoliły mi w rzetelny i dość precyzyjny sposób przyrzeć się z bliska problemowi narkomanii w Polsce. Wyniki okazały się zaskakujące, gdyż wiedza o przepisach dotyczących narkotyków u nastoletnich ankietowanych jest minimalna. Pomimo informacji, które w łatwy sposób można zdobyć przez Internet, media czy warsztaty prowadzone w szkołach wiedza ankietowanej młodzieży jest na bardzo niskim poziomie.

Słowa kluczowe: narkomania, młodzież ponadgimnazjalna, prawne aspekty zapobiegania narkomanii, rodzaje narkotyków, kary za posiadanie narkotyków, wiedza, czynniki, miejsca.

Access to drugs by adolescents of secondary schools

Abstract:

This paper presents the results of a study concerning easy access to drugs of teenagers approaching the Matura exam. The purpose of this study was to show the legal aspects of drug usage prevention. The subject of the analysis was the “drug behaviour” of high school students. The author of this paper posed research questions concerning: the places and factors causing the popularity of specific drugs and the teenagers’ knowledge about the regulations. Those questions allowed the author of this study to examine the problem of drug usage in Poland in a reliable and precise way. The results of the study proved to be surprising, as the high school students knowledge of law pertaining to drug usage is minimal, despite the vast availability of sources, such as the Internet, the media or school workshops devoted to drug usage prevention.

Key words: drug addiction, high school youth, legal aspects of drug usage prevention, types of drugs, penalties for drug possession, knowledge, factors, places.

Wprowadzenie

Zwykle problematyka sięgania po narkotyki przez młodych ludzi analizowana jest przez pryzmat konsekwencji psychospołecznych oraz wychowawczych¹. Rzadko podej-

mowane są rozważania dotyczące prawnej edukacji młodzieży w tym zakresie, w tym, znajomości ich prawa oraz związków pomiędzy funkcjonującym ustawodawstwem a dostępnością i popularnością środków psychoaktywnych wśród młodzieży.

W artykule przedstawione zostaną wyniki badań dotyczące miejsc, w których młodzież najczęściej ma dostęp do narkotyków (ich pozyskiwanie oraz zażywanie) oraz wiedza, jaką dysponuje młodzież, na temat prawnych aspektów sięgania po narkotyki.

Prawne aspekty zapobiegania narkomanii

Ukazało się wiele opracowań, w których przedstawiono prawne aspekty zapobiegania narkomanii. Moją uwagę zwróciła pozycja: *Zapobieganie narkomanii w świetle polskiego prawa (1988)*, Tadeusza K. Chruściela, gdzie czytamy: „Ustawa o zapobieganiu narkomanii stwarza podstawy do szeroko pojętej profilaktyki, leczenia, readaptacji oraz resocjalizacji (w odniesieniu do osób, które wskutek uzależnienia popadły w konflikt z prawem). Niezależnie od tego ustawa stwarza też warunki do stosowania surowych kar wobec tych zwłaszcza osób, które same nie będąc uzależnione podejmują działania, najczęściej dla zysku, w celu uzależnienia innych”².

Autor wymienia również, trzy podstawowe, a zarazem bardzo istotne założenia, na których dana ustawa opiera swe dotychczasowe postanowienia oraz skuteczność w zwalczaniu i zapobieganiu zjawisku jakim jest narkomania. Zaliczają się do nich przede wszystkim:

- „nałożenie na organy państwowe obowiązku podejmowania wszechstronnych działań zmierzających do zapobiegania narkomanii i wspierania w tym zakresie działalności organizacji społecznych, kościoła i innych związków wyznaniowych”³.
- „urczywistnienie podstawowych zadań przez działalność wychowawczą i profilaktyczną, kontrolę nad środkami, które mogą prowadzić do narkomanii, oraz leczenie, rehabilitację, a także readaptację i resocjalizację osób uzależnionych”⁴.
- „stworzenie Funduszu Zapobiegania Narkomanii w celu zapewnienia infrastruktury w tej dziedzinie i finansowania koniecznych potrzeb, nie wyłączając udzielania pomocy osobom uzależnionym i ich rodzi-

1 Szymanowski T., *Patologia społeczna – wybrane problemy*, Wyższa Szkoła Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej, Warszawa 1991; Cekiera Cz., *Profilaktyka uzależnień oraz terapia i resocjalizacja osób uzależnionych*, Towarzystwo Naukowe KUL, Lublin 1993; Maxwell R., *Dzieci, alkohol, narkotyki: przewodnik dla rodziców*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 1994; Wanat W., *Narkotyki i narkomania*,

Iskry Warszawa 2006

2 Chruściel T.K., *Zapobieganie narkomanii w świetle polskiego prawa*, Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 1988, s. 14

3 Tamże, s.14.

4 Tamże, s.14.

nom⁵.

Ustawa, pomimo zatwierdzonego przez mocodawcę modelu profilaktyczno-leczniczego, który obejmuje swym zakresem zapobieganie zjawisku narkomanii, w wielu przypadkach okazałaby się nieskuteczna, gdyż nie posiada sankcji karnych, które w dużym stopniu i często, ochraniają osoby uzależnione od substancji psychoaktywnych. Należy jednak brać pod uwagę, iż osoba, która dopuszcza się przestępstwa, będąc uzależnioną od narkotyków i posiadając świadomość w jego popełnianiu, nie będzie miała możliwości skorzystania z przysługującej jej ochrony. Przepisy karne, które zostały zawarte w *Ustawie o przeciwdziałaniu narkomanii* bardzo jasno wskazują, że:

Art.53. 1. Kto, wbrew przepisom ustawy, wytwarza, przetwarza albo przerabia środki odurzające lub substancje psychotropowe albo przetwarza słomę makową, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.⁶

2. Jeżeli przedmiotem czynu, o którym mowa w ust.1, jest znaczna ilość środków odurzających, substancji psychotropowych albo słomy makowej lub czyn ten został popełniony w celu osiągnięcia korzyści majątkowej lub osobistej, sprawca podlega grzywnie i karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.⁷

W świetle polskiego prawa z art. 62 ust.1 ustawy dotyczącej przeciwdziałaniu narkomanii wynika, że za przestępstwo jakim jest posiadanie substancji psychoaktywnych grozi kara pozbawienia wolności do lat 3. W zależności od ilości posiadanych substancji kara ta może być mniej rygorystyczna. Sąd wymierzając karę pozbawienia wolności, przede wszystkim bierze pod uwagę rodzaj i ilość posiadanych narkotyków, dotychczasowy tryb życia osoby oskarżonej, jego karalność, zachowanie po dokonaniu przestępstwa a także sposób w jaki oskarżony odnosi się do Wysokiego Sądu. W przypadku posiadania od kilku do kilkunastu gram środków psychoaktywnych Sąd orzeka karę pozbawienia wolności od kilku miesięcy do 1 roku 16 miesięcy z warunkowym zawieszeniem jej wykonania od 2 do 5 lat. W sytuacji, gdy oskarżony posiada niewielką ilość narkotyku, np. 0,5 grama amfetaminy czy 1g marihuany, ma szanse warunkowego umorzenia kary przez Sąd. Dzieje się to wówczas, gdy oskarżony nie był wcześniej karany.

Osoby wchodzące w konflikt z prawem, w związku z posiadaniem narkotyków stanowią zróżnicowaną grupę społeczną. Z doświadczeń policji wynika, że dominują zatrzymania za posiadanie niewielkiej ilości narkotyków, przede wszystkim marihuany. Wśród zatrzymanych są zarówno osoby uzależnione od środków psychotropowych, dilerzy oraz osoby okazjonalnie sięgające po narkotyki. W tej ostatniej grupie nierzadko można spotkać osoby o wysokim statusie społeczno-zawodowym.⁸ Funkcjonariusze policji zajmujący się prewencją: „nie specjalizują się w wykrywaniu przestępstw narkotykowych, mają jednak prawo do kontroli i przeszukania każdej osoby, która z określonych powodów wzbudzi ich podejrzenia”⁹.

5 Tamże, s.14.

6 Srogosz T., *Ustawa o przeciwdziałaniu narkomanii* – Komentarz, Wydawnictwo C.H.Beck, Warszawa 2006.

7 Tamże.

8 Kuźmicz E., *Karanie za posiadanie*, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2009.

9 Tamże, s.41.

Badania własne

Celem podjętych przeze mnie badań była próba określenia „zachowań narkotykowych” młodzieży szkół średnich z perspektywy prawnych aspektów zapobiegania narkomanii czyli: identyfikacja miejsc, w których sięgają po narkotyki, sposobów docierania do środków psychoaktywnych, ocena ich wiedzy dotyczącej prawnych konsekwencji kontaktu z narkotykami. Przedmiotem badań były opinie oraz deklaracje zgierskich maturzystów. Badania zostały przeprowadzone w styczniu 2014 roku w czterech ponadgimnazjalnych szkołach w Zgierzu. Badaniu poddano 122 uczniów klas maturalnych, z czego 60 to uczniowie liceum, natomiast pozostała reszta to uczniowie technikum (62). Dokonałam losowego wyboru próby badawczej w obrębie obu szkół. Jeśli chodzi o miejsca badań, dwie szkoły zgierskie, był to celowy wybór. Badaniem objęłam bowiem uczniów, których nie można jednoznacznie przypisać ani do tych, którzy zamieszkują (i spędzają większość czasu wolnego) w przestrzeni małego miasta, ani też, wielkiego miasta. Zgierz to 55,717 tysięczne miasto, znajdujące się w bezpośrednim sąsiedztwie wielkiego miasta, jakim jest Łódź. Młodzież mieszkająca w Zgierzu posiada łatwy dostęp do spędzania czasu wolnego w Łodzi (sprzyja temu, między innymi, bezpośrednia komunikacja tramwajowa łącząca dwa miasta). Dlatego też, badanej przeze mnie grupie młodzieży nie można jednoznacznie przypisać właściwości życia w małym mieście (Zgierz). Badani „balansują” pomiędzy przestrzenią i właściwością zamieszkiwania małego miasta i wielkiego.

Wyniki badań

Analiza wyników badań pozwoliła zidentyfikować miejsca, w których młodzież sięga najczęściej po narkotyki. Miejsca te można podzielić na pięć obszarów. Pierwszy z nich to **otoczenie szkolne**, czyli przestrzeń, w której młodzież spędza najwięcej swojego czasu. Wydaje się, że dostępność narkotyków na terenie szkoły nie jest jednorodna. Mając do wyboru szkołę i domy bliskich znajomych - uczniowie liceum zdecydowanie wybierają drugie rozwiązanie (szkoła 20%, domy bliskich znajomych 68,2%). Natomiast jeśli chodzi o uczniów technikum, na szkołę wskazało 80% ankietowanych na domy bliskich znajomych 31,8%.

Drugi obszar jest ściśle związany z miejscami uprawiania sportu. Tu młodzież uczestniczy biernie, w charakterze widza lub będąc aktywnym uczestnikiem zajęć sportowych. W tabeli pojawiły się do wyboru: **kluby sportowe, siłownie i imprezy o charakterze sportowym**. Analiza uzyskanych danych pokazała różnice między młodzieżą z technikum i liceum. Uczniowie liceum, mając do wyboru: kluby sportowe, siłownie oraz imprezy o charakterze sportowym, wskazywali, w pierwszej kolejności kluby sportowe i imprezy o charakterze sportowym, jako miejsca, w których najczęściej sięgają się po narkotyki. Natomiast uczniowie technikum odwrotnie. Ich zdaniem imprezy o charakterze sportowym są miejscem, w którym bardzo często sięgają się po narkotyki (100% ankietowanych). Jeśli chodzi o siłownie poglądy młodzieży były do siebie podobne (42,9% liceum, 57,1% technikum).

Trzeci obszar związany z zagrożeniem narkotykowym koncentruje się przede wszystkim na ulubionej przez młodzież muzyce. Obszar badań obejmuje: **kluby, dyskoteki, różnego rodzaju imprezy muzyczne**. W tym przypadku różnica między wyborami uczniów liceum i technikum wy-

nosi, mniej więcej 10% i jest ona wartością powtarzającą się (uczniowie liceum rzadziej wybierają kluby, dyskoteki, różnego rodzaju imprezy muzyczne – średnio 45%, uczniowie technikum, miejsca te wybierają częściej, bo w około 55%).

Kolejny obszar badań to: **parki, bramy i ulice**. Uczniowie liceum, miejsce szczególnie sprzyjające sięganiu po narkotyki wskazali park (75%), kolejno: bramy (68,8%), i ulica (53,8%). Zdaniem uczniów technikum na pierwszym miejscu jest ulica (46,2%), następnie bramy (31,3%) i parki (25%).

Inna przestrzeń, w której na co dzień przebywa młodzież, to miejsca kojarzone ze swobodą, brakiem kontroli, jakiegokolwiek nadzoru, po prostu miejsce wolności. W tym przypadku deklaracje uczniów liceum i technikum były identyczne (obozy/kolonie 50%, miejsca znane tylko środowisku osób zażywających narkotyki w obu przypadkach wynosiło 50%).

Najczęstszymi motywami wyboru miejsca, w którym młodzież zażywa narkotyki są: poczucie bezpieczeństwa (48,4%), chęć przeżycia ryzyka (24,6%) a także przypadek (21,3%). Ankietowani zgodnie twierdzili, że poczucie bezpieczeństwa, towarzyszące sięganiu po narkotyki, kojarzy im się, przede wszystkim, z zaufaniem do ludzi, z którymi się spotykają a także z minimalizowaniem ryzyka bycia przyłapanym na zażywaniu jakiegokolwiek substancji psychoaktywnej.

Tabela nr 1. Miejsca, w których najłatwiej młodzież zdobywa narkotyki

Wyszczególnienie	Uczniowie Liceum N= 60 %	Uczniowie Technikum N= 62 %	Razem N= 122 %
Poprzez oferty w Internecie	11,7	11,3	11,5
W środowisku znajomych z imprez muzycznych i sportowych	41,7	27,4	34,4
W szkole	6,7	19,4	13,1
Na dyskotecę	41,7	40,3	41,0
Na osiedlu	35,0	33,9	34,4
Na koncercie	5,0	6,5	5,7
W parku	5,0	4,8	4,9
Inne, jakie...?	5,0	1,6	3,3

Dane nie sumują się, do 100%, ponieważ ankietowani mogli wskazać więcej niż jedną odpowiedź.

Źródło: Badania własne

Dane umieszczone w tabeli nr 1 związane są z miejscami, w których najłatwiej młodzież zdobywa narkotyki. Uczniowie liceum na pierwszym miejscu wskazali dwie równoważące się odpowiedzi: środowisko znajomych z imprez muzycznych i sportowych oraz na dyskotecę, po 41,7 %.

W opinii uczniów technikum najefektywniejszym miejscem zdobycia substancji psychoaktywnej jest *dyskoteka*, 40,3 %, następnie miejsce zamieszkania (np. osiedla) – 33,9%. Dla uczniów z liceum drugie miejsce zajmuje także odpowiedź: na osiedlu, uzyskując tym samym (35,0%) uznania ankietowanej młodzieży. Trzecie miejsce, zarówno,

uczniów liceum, jak i technikum, zajmuje odpowiedź: *poprzez oferty w Internecie*, które zdaniem ankietowanych stają się łatwym sposobem do pozyskiwania narkotyków (kolejno: 11,7% i 11,3%).

Uczniowie liceum najrzadziej wybierali odpowiedź: *na koncercie, w parku oraz inne, jakie...?*, które otrzymały po tyle samo głosów (5,0%). Uczniowie technikum jako ostatnią wskazywali odpowiedź: *inne, jakie...?* jedynie 1,6%. Miejsca czwarte i piąte, ich zdaniem, to: *na koncercie* (6,5%) oraz *w parku* (4,8 %). Całościowa analiza ankiety wskazuje, że miejscem, gdzie najłatwiej można zdobyć narkotyki są *dyskoteki* (41%). Natomiast drugie miejsce równorzędnie zajmują: *środowisko znajomych z imprez muzycznych i sportowych* (34,4%) oraz *zamieszkałe przez ankietowanych osiedla* (34,4%).

Tabela nr 2. Rodzaje najbardziej popularnych narkotyków wśród młodzieży

Wyszczególnienie:	Uczniowie Liceum N= 60 %	Uczniowie Technikum N= 62 %	Razem N= 122 %
Marihuana	96,7	87,1	91,8
Amfetamina	25,0	29,0	27,0
Haszysz	23,3	19,4	21,3
LSD	10,0	12,9	11,5
Kokaina	11,7	9,7	10,7
Heroina	6,7	6,5	6,6
Ekstazy	15,0	16,1	15,6
Inne, jakie..?	3,3	6,5	4,9

Dane nie sumują się, do 100%, ponieważ ankietowani mogli wskazać więcej niż jedną odpowiedź.

Źródło: Badania własne

Dane pokazane w tabeli nr 2 związane są z najbardziej popularnymi narkotykami wśród młodzieży. W pierwszej kolumnie tabeli zostało umieszczone siedem najbardziej popularnych narkotyków, które mogą zażywać badani. Zarówno uczniowie liceum jak i technikum uznali, że najbardziej popularnymi substancjami psychoaktywnymi są: *marihuana*(96,7%:87,1%), *amfetamina*(25,0%:29,0%) i *haszysz*(23,3%:19,4%). Najbardziej popularnym środkiem odurzającym zarówno wśród uczniów liceum i technikum okazała się *marihuana* z wynikami: 96,7%: i 87,1%.

Najmniejszym zainteresowaniem wszystkich badanych cieszyła się odpowiedź: *inne, jakie...?*, która uzyskała: 3,3% i 6,5% poparcia ankietowanej młodzieży. Połączenie wyników ankiet, w obu typach szkół, przedstawione w ostatniej kolumnie tabeli pokazuje, że najbardziej popularną substancją psychoaktywną wśród ankietowanej młodzieży jest *marihuana* z wynikiem 91,8%. Na ostatnim miejscu klasyfikuje się odpowiedź: *inne, jakie...?* z wynikiem 4,9%.

Tabela nr 3. Czynniki, które powodują popularność danego narkotyku

Wyszczególnienie:	Uczniowie Liceum N= 60 %	Uczniowie Technikum N= 62 %	Razem N= 122 %
Bo jest modny	20,0	12,9	16,4
Bo jest tani	10,0	11,3	10,7
Bo jest łatwo dostępny	60,0	41,9	50,8
Bo jest polecany przez znajomych	21,7	17,7	19,7
Bo jest polecany przez osoby, którym się ufa	5,0	4,8	4,9
Bo ma działanie, jakiego oczekuje osoba go zażywająca	33,3	29,0	31,1

Źródło: Badania własne

Dane przedstawione w tabeli nr 3 związane są z czynnikami, które powodują popularność danego narkotyku. Okazuje się, że dla maturzystów decydującym czynnikiem sięgania po wybraną substancję odurzającą jest jej *łatwa dostępność* (50,8%) oraz *działanie, jakiego oczekuje osoba go zażywająca* -31,1% - ostatnia kolumna tabeli nr 3.

Różnica stanowisk pomiędzy uczniami liceum a technikum widoczna jest w odpowiedzi pierwszej. Licealiści, częściej, niż uczniowie technikum, w wyborze narkotyku, kierują się *modą* na dany specyfik: licealiści -20,0%, uczniowie technikum -12,9%. I również częściej licealiści, niż uczniowie technikum, wskazują *łatwą dostępność* narkotyku, jako znaczący czynnik decydujący o jego popularności (60,0%: 41,9%).

Tabela nr 4. Czynniki decydujące o wyborze danego narkotyku

Wyszczególnienie:	Uczniowie Liceum N= 60%	Uczniowie Technikum N= 62%	Razem N= 122%
Rodzaj i czas oraz efekty działania	31,7	22,6	27,0
Cena narkotyku	15,0	17,7	16,4
Opinia środowiska zażywającego narkotyki na temat danego specyfiku	21,7	9,7	15,6
Szybkość wchłaniania narkotyku	6,7	4,8	5,7
Łatwa dostępność danego narkotyku	6,7	11,3	9,0
Żadne z powyższych, odrzuciłbym/-abym taką propozycję bez wahania	50,0	51,6	50,8

Dane nie sumują się, do 100%, ponieważ ankietowani mogli wskazać więcej niż jedną odpowiedź.

Źródło: Badania własne

Dane umieszczone w tabeli nr 4 dotyczą czynników decydujących o wyborze danego narkotyku. Za najbardziej istotne czynniki decydujące o wyborze danego specyfiku

wyszczególniono: *rodzaj i czas oraz efekty działania, cenę, opinię środowiska zażywającego narkotyki, szybkość wchłaniania bądź łatwą jego dostępność*. Ostatnia w tabeli odpowiedź wskazywała, że osoba biorąca udział w ankiecie nie dałaby się przekonać do zażycia narkotyku, bez względu na czynniki przedstawione we wcześniejszych odpowiedziach. Okazało się, że tę odpowiedź wybrała ponad połowa ankietowanych respondentów (50,8%). Ale też, ważnym czynnikiem decydującym o wyborze danego narkotyku, zdaniem badanych *jest szybkość jego wchłaniania* (5,7%), następnie *brak problemów z jego pozyskaniem* (9%). Podobnie do tabeli nr 3, uczniowie liceum przykładają dużo większą wagę, niż uczniowie technikum, *do opinii środowiska zażywającego narkotyki na temat danego rodzaju* (21,7%: 9,7%).

Kolejnym analizowanym zagadnieniem jest znajomość ustawodawstwa dotyczącego przeciwdziałania narkotykom przez młodzież maturalną.

Tabela nr 5. Wiedza, którą posiada młodzież na temat wymiaru kary za posiadanie narkotyków w Polsce

Wyszczególnienie:	Uczniowie Liceum N= 60 %	Uczniowie Technikum N= 62 %	Razem N= 122 %
Wysoka grzywna	35,0	29,0	32,0
Do 12 lat więzienia	46,7	45,2	45,9
Pozbawienie praw publicznych	5,0	1,6	3,3
Zobowiązanie do określonego zachowania	11,7	21,0	16,4

Dane nie sumują się, do 100%, ponieważ ankietowani mogli wskazać więcej niż jedną odpowiedź.

Źródło: Badania własne

Dane umieszczone w tabeli nr 5 pokazują obraz wiedzy młodzieży na temat zasad prawnych dotyczących wymiaru kary za posiadanie narkotyków w Polsce. Analiza powyższej tabeli pokazuje, że prawie połowa ankietowanej młodzieży udzieliła poprawnej odpowiedzi na zadane pytanie. Wynik ten jest niezbyt zadawalający, ponieważ oznacza, że ankietowana młodzież posiada niedostateczną wiedzę na temat prawa związanego z posiadaniem narkotyków. Całkowita analiza ankiety pozwala na umieszczenie poprawnej odpowiedzi na pierwszej pozycji z wynikiem 45,9% jednak nieco mniej otrzymała odpowiedź *wysoka grzywna*, która uzyskała 32%. Zatem z wyników ankiety wynika, że skoro młodzież posiada tak małą wiedzę na temat kar za posiadanie narkotyków należałoby ją odrobinę poszerzyć.

Tabela nr 6. Znajomość aktualnych przepisów prawnych, dotyczących posiadania narkotyków przez ankietowaną młodzież

Wyszczególnienie:	Uczniowie Liceum N= 60%	Uczniowie Technikum N= 62%	Razem N= 122%
W Polsce posiadanie nawet niewielkiej ilości narkotyków jest przestępstwem	80,0	59,7	69,7
W Polsce posiadanie niewielkiej ilości narkotyków nie jest przestępstwem i nie ponosi się żadnych konsekwencji prawnych	6,7	8,1	7,4

W Polsce posiadanie niewielkiej ilości narkotyku, co prawda jest przestępstwem, ale policja nie ma obowiązku ścigania osób, które mają narkotyki jedynie na własny użytek	10,0	12,9	11,5
Nie wiem	8,3	16,1	12,3

Dane nie sumują się, do 100%, ponieważ ankietowani mogli wskazać więcej niż jedną odpowiedź.

Źródło: Badania własne

Dane pokazane w tabeli nr 6 związane są z znajomością aktualnych przepisów prawnych dotyczących posiadania narkotyków przez ankietowaną młodzież. Analiza odpowiedzi zawartych w pytaniu 6 prowadzi do podobnych wniosków, które wynikały z tabeli nr 5. Na prawidłową odpowiedź, która mówi, że w Polsce posiadanie nawet niewielkiej ilości narkotyków jest przestępstwem wskazało ponad 69,7% ankietowanych maturzystów. Z połączenia odpowiedzi drugiej i trzeciej wynika, że 20% badanej młodzieży jest przekonana o bezkarności posiadania substancji psychoaktywnych, a tym samym naraża się na konflikt z prawem.

Tabela nr 7. Wiedza ankietowanych na temat kar groźącym osobom, którym udowodniono posiadanie narkotyków na własny użytek

Wyszczególnienie:	Uczniowie Liceum N= 60%	Uczniowie Technikum N= 62%	Razem N= 122%
Kara grzywny, kara ograniczenia wolności albo kara pozbawienia wolności do 1 roku	48,3	50,0	49,2
Upomnienie przez sąd albo skierowanie sprawy do kuratora sądowego	11,7	3,2	7,4
Dozór policji oraz udział w terapii uzależnień	16,7	4,8	10,7
Nie wiem	26,7	41,9	34,4

Dane nie sumują się, do 100%, ponieważ ankietowani mogli wskazać więcej niż jedną odpowiedź.

Źródło: Badania własne

Dane przedstawione w tabeli nr 7 dotyczą wiedzy ankietowanych na temat kar groźącym osobom, którym udowodniono posiadanie narkotyków na własny użytek. Powyższe zestawienie odpowiedzi młodzieży na pytanie o kary groźące osobom, którym udowodniono posiadanie substancji psychoaktywnych na własny użytek, potwierdza obserwacje z dwóch poprzednich tabel. Większość ankietowanej młodzieży nie posiada wiedzy w tej kwestii (34,4%). Jednak 49,2% ankietowanych maturzystów podało prawidłową odpowiedź dotyczącą kar groźącym osobom, którym zostało udowodnione posiadanie substancji odurzających na własny użytek. Analiza porównawcza wypowiedzi licealistów i uczniów technikum pokazuje, że uczniowie liceum rzadziej wskazywali poprawną odpowiedź na zadane pytanie (uczniowie technikum 50,0%; licealiści 48,3%). Pomimo takich wyników szkoły muszą przyłożyć większą wagę do edukacji młodzieży w powyższym temacie.

Tabela nr 8. Wiedza ankietowanych na temat zasad wymierzania kar za posiadanie narkotyków

Wyszczególnienie:	Uczniowie Liceum N= 60%	Uczniowie Technikum N= 62%	Razem N= 122%
Ilości posiadanych substancji niedozwolonych	80,0	71,0	75,4
Tego, czy osoba posiadająca narkotyki jest uzależniona czy nie	5,0	8,1	6,6
Tego, czy osoba posiadająca narkotyki została na posiadaniu ich przyłapana pierwszy raz czy kolejny	36,7	33,9	35,2

Dane nie sumują się, do 100%, ponieważ ankietowani mogli wskazać więcej niż jedną odpowiedź.

Źródło: Badania własne

Dane umieszczone w tabeli nr 8 związane są z wiedzą, jaką posiadają ankietowani na temat zasad wymierzania kar za posiadanie narkotyków. Ankietowana młodzież posiada dużą znajomość wiedzy na temat zasad wymierzania kar za posiadanie narkotyków, bowiem poprawnej odpowiedzi udzieliło ponad 75,4% respondentów. Jednak nie możemy na podstawie tabeli nr. 8 stwierdzić, na ile świadomość groźącej kary jest w stanie powstrzymać młodego człowieka przed zakupem, zażywaniem bądź rozpowszechnianiem środków odurzających. Całkowita analiza ankiety pokazuje, że na drugim miejscu, po poprawnej odpowiedzi z wynikiem 75,4 %, pojawia się odpowiedź czy osoba posiadająca narkotyki została na ich posiadaniu przyłapana po raz pierwszy czy kolejny - 35,2 %. Ostatnie miejsce w ankiecie, uczniowie liceum i technikum, to odpowiedź czy osoba posiadająca narkotyki jest uzależniona czy nie, na którą oddali 6,6 % swoich głosów.

Podsumowanie

Reasumując, osobami najbardziej narażonymi na kontakt z narkotykami są przede wszystkim, młode osoby uczęszczające jeszcze do gimnazjum lub szkół ponadgimnazjalnych. Z wyżej wymienionych badań wynika, że młodzi ludzie nie do końca zdają sobie sprawę z konsekwencji prawnych jakie grożą im za posiadanie, handlowanie czy też zażywanie substancji psychoaktywnych. Ich niepełna wiedza na temat, w powyższej pracy przedstawionych zagrożeń, może wynikać z faktu, iż współczesna młodzież, w dużej mierze, czerpie wiedzę o świecie z Internetu - nie należy tego, oczywiście, demonizować – bierze, bezkrytycznie, wzorce z massmediów, sugeruje się lub po prostu poddaje, opinii rówieśników.

Należy sobie zadać pytanie, jaka jest rola współczesnego pedagoga, jaka rola mediów, jaka rola autorytetów, też, typu-idole zbiorowej wyobraźni? Jak kształtować środowisko szkolne i rodzinne tak, żeby współczesna młodzież, w pełnej wolności, czyli krytycznie, spojrziała na problem narkotyku?

To już tematy na inną pracę.

Bibliografia

Cekiera C., *Profilaktyka uzależnień oraz terapia i resocjalizacja osób uzależnionych*, Towarzystwo Naukowe KUL, Lublin 1993.

Chruściel T.K., Korózs Ł., *Zapobieganie narkomanii w świetle polskiego prawa*, Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 1988.

Kuźmich E., Mielecka- Kubień Z., Wiszejko- Wierzbicka D., *Karanie za posiadanie: Artykuł 62 ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii – koszty, czas, opinie*, Fundacja Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2009.

Maxwell R., *Dzieci, alkohol, narkotyki: przewodnik dla rodziców*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 1994.

Srogosz T., *Ustawa o przeciwdziałaniu narkomanii – Komentarz*, Wydawnictwo C.H.Beck, Warszawa 2006.

Szymanowski T., *Patologia społeczna – wybrane problemy*, Wyższa Szkoła Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej, Warszawa 1991.

Wanat W., *Narkotyki i narkomania*, Iskry, Warszawa 2006.

Paukova A.

Strategies, techniques and methods of media education In the USA

Abstract:

Different strategies, techniques and methods of media education in the USA are described and analyzed. Integration of media education in various school subjects is shown. The key concepts of media education are given. The prospects for the development of this problem are determined.

Key words: media education, media literacy, critical thinking

Television, Internet, music, video games, magazines and other media have great influence on children. Many critics, public health officials and scholars identify media exposure as a risk factor and consider media literacy as a protective factor. Many research shows that media literacy education can affect children's decision-making behaviours about alcohol, drugs, violence and other negative content. Children must be critical media consumers and have skills and habits of media literacy. Than a decade ago Ernest L. Boyer, the president of the Carnegie Foundation for the Advancement of Teaching, concluded: „It is no longer enough simply to read and write. Students must also become literate in the understanding of visual images. Our children must learn how to spot a stereotype, isolate a social cliché, and distinguish facts from propaganda, analysis from banter, and important news from coverage” [3, p. 8]. Today educators, scholars, parents consider that one of the main task of American education is to develop media education.

The purpose of this article is to examine and analyze directions, strategies and different methods of media education in the USA which provide the information protection of children.

In recent years, there are many works of American, British, Canadian researchers on analyzing different directions, strategies and methods of media education which prepare media literate children and protect them from negative media influence in the USA. This problem is described in the works of such authors as. Bazalgette C., Buckingham D., Worsnop Ch., Duncan B., Jolls T., Kubey R., Masterman L, Montgomery K, McLuhan M., Pungente J., Rogow F, Thoman E., Tyner K., Hart T., Hobbs R etc.

Compared with some of the leading countries of the world such as United Kingdom, Canada, Australia, the USA defined that education about media must be integrated across the curriculum and must be compulsory at all levels of secondary school not so long ago. By examining current educational frameworks in the states we found that all fifty state curricular frameworks now contain one or more elements of media education in different disciplines. We also assessed in which disciplines the media education elements are appeared: English, language and communication arts – forty six states, Social studies, history and civics – thirty

states, Health, nutrition and consumerism – thirty states, Media strand – seven states. In Language Arts media education builds on the traditional four strands of instruction: reading/writing and listening/speaking by adding two additional strands: viewing/re-presenting [8].

The world's first curriculum on media education for students of eleventh form was developed by a famous Canadian scientist McLuhan M. in 1959. Until that time there was no integral concept and system of media education or media literacy. In 50s years of the last century media education in the USA were based on cinematography material, press, television, radio, etc. It exists in the form of autonomous directions and programs [6, p. 18]. So, theoretical works of McLuhan M [39] had a great influence on the process of media education in the USA. Analysis of American scientific and educational literature of media education shows that American scholars and experts rely on theoretical concepts developed by C.Bazalgette C., McLuhan M., Masterman L. etc.

Theory and methods of media education in the USA are also based on the experience of the famous educator Dewey J.. Collection of child's personal experience leads to the education of his personality. Dewey J. put forward the idea of creating a „tool” pedagogy that is built on spontaneous interests and personal experiences of the child. According to this concept training should be built on game and labour activity, where every child's action becomes an instrument of his knowledge, his own discovery, a way of understanding the truth. This way of knowing pragmatists seemed more appropriate to the nature of the child, rather than the usual message of his knowledge. The result of training, according to Dewey J., was to be the development of thinking skills, which is understood as the ability of self-learning. The objectives of the training were the ability to cope with life's challenges, creative skills, enriching experience [1, p. 277-291]. Thus, Dewey J. opposed the authoritarian approach to education and advocated creative approach, based on critical thinking and different types and forms of students' activities which should correspond to their abilities and interests. One of such methodics is called Dilemmas + Decisions (D+D). It's a model for developing critical media literacy, involving both media analysis and media production, that aims to deepen students' ability to identify, analyze, and act upon issues in their community. As a transformative pedagogy, Dilemmas + Decisions uses a problem-posing approach that begins with a genuine problem of student interest and encompass four underlying objectives: initial analysis, students intellectually engage, act upon, creating a media product, presenting their production [2]. Undoubtedly, American media educators use elements of this concept in their methodical approach.

Analyses of scientific and education works demonstrates that methodology of media education, adopted in education

institutions in the USA, has following characteristics [2, 3,5, 6, 7, 9, 12]:

a) it is integrated into the study of the various school subjects (Language Art, History, Social science, English language and Literature, Ecology, Health, Music, Law and others.);

b) it is based on the key concepts of media education: category, language, agency, technology, audience, representation etc.;

c) it is based on the study of specific topics, which are associated with the process of creating media texts, their species and genre features, structure and characteristics, ideas etc. ;

d) it is based on the concentric study of media material instead of sequential or linear studying of key aspects of media education;

e) it uses such traditional forms of education as a lesson, practical and seminars, excursions, individual work. But more often it is used practical exercises – use of media technologies: the production of posters, video, drawing synopsis, scenario planning etc.). Teachers use such methods as problem method (for example, analysis of the plot, situations, the characters, the author's point of view of media text, comparison of different points of view etc.), heuristic method, research methods (to verify hypothesis, modeling: hypothetical or real change various parameters of media text). It is often used game tasks (simulation certain media process – technological, economic, legal; theatricals staging, etc.), cooperation in groups and group discussions, attracting additional information material, experimentation.

In this methodology American media educators see not only technological and material, but also moral problems. They are concerned about such questions as: Can media education be perceived as invasion of privacy of students? Does media education reveal the hidden feelings of students? Is it necessary to rely only on favorite students' genres of media texts? How can media education change consciousness of audience? etc..

For example, one of the American leaders of media education Tayner K. suggests the following ways of using audiovisual media in the classroom:

1. analysis of information (development of critical thinking). Character of media texts analysis is interdisciplinary and interactive;
2. students participate in the creation of educational media products (making video). It allows to encourage the selection of topics, content, the concept for the future media text, practical ways of project realization;
3. evaluation: teachers and students jointly establish estimates criteria. Individual works of students and their activities in a group are evaluated;
4. Restructuring: flexible lesson plans, flexible individual and group education [12].

Many educators and researchers believe that the most effective methodological approaches in the framework of media education are critical thinking approach and cultural studies approach. These approaches should be based on the „key concepts of media education“. We should be based on the „key concepts of media education“. Masterman L., for example, defines 18 key concepts. However, there are different views about number and content of media

education key concept. Almost every media education association, research school, state or public organization try to use media education as a strategy to achieve its own priorities, for example in the sphere of social morality, television censorship, access to technical media, public health or the protection from harmful information influences [11, p. 231]. US Office of Education worked out programs that promote the understanding of audience of the psychological effects of advertising, style and content of media texts, the ability to distinguish facts from fiction [10].

Teacher-researcher at Stanford Research Center Means B. developed a methodological concept „involving learning“. Here are some of its characteristics [2]:

- students are involved in creative practical tasks;
- students participate in interactive learning;
- students cooperate;
- students learn through study and search;
- students responsible for their learning.

It is not an easy task, depending on how teachers and students can afford to be involved. For example, in order to analyze media texts, students should discuss

the interaction between the concepts category), language, representation, technology, etc. Analysis of any of these aspects reveal some meaning, but media literacy gives the ability not only to decode text, but to solve complex associations and symbols contained in media text. In the process, the students search the sense through a deeper analysis of the nuances and complexities of each of these aspects and how they interact.

The American system of education has always based on wide range of practical tasks and exercises. This technique is called „learning through projects“ or „project learning courses“. As a rule, for realization of such projects students work in groups. Tyner K. is convinced that media education can be divided into two parts, similar reading (watching, listening) and writing (creation, speaking). In media education these two parts is often called analysis and practice.[12].

In 1996, the American media educator Leveranz D. systematized the requirements for knowledge and skills of students in the process of media education in schools in the various states in the USA. Here are the main ones [4]:

1. students should have access to printed, visual and electronic media for various purposes;
2. students must know the terminology of media education;
3. students should understand that all media texts contain the „messages“;
4. students must be able to decode and analyze (with the help of so-called „critical analysis“) media texts in the historic, social and cultural context, and they should understand the relationship between the audience, the messages and the surrounding reality;
5. students should be able to create their own media texts of various kinds, to discuss their own media projects, as well as media texts created by others.

Similar criterions of knowledge and skills of students in the field of media we found in other „standards“ developed by American educators. In various variants they include such key aspects as „access to the media“, „media technology“,

„analysis”, „audience”, etc. [3, 11, 12].

American media educators pointed out that media education is more effective if it includes the analysis of media texts and their production. Students

learn the basic principles of audio recording, visual composition. Each lesson students create their own media text, for example, anti-advertising, parody, school news release, a short documentary film, etc [7, 8, 9].

One of the popular methods of work of American media educators with Internet sources is a web quest. Web Quest is an educational site, devoted to individual research work of students (usually in groups) on a particular topic with hyperlinks to various Web pages. In the process of creative work students receive no „Ready to use” knowledge, simplified and clichéd facts, but they are involved in research activity. It is important that any web-quest should not be isolated from the educational process [5].

However, despite the different views about the development of media education, most American media educators recognize the following key concepts of media education:

1. All media messages are constructed.
2. Every kind of media uses a creative language with its own rules, characteristics which typify various forms, genres and symbol systems of communication.
3. Different people experience the same media message differently (the interpretative meaning-making processes involved in message reception consists of an interaction between the reader, the text and the culture).
4. Media messages are produced within economic, social, political, historical and aesthetic contexts.
5. Media texts are the representation of the world (create your own reality, but not reflect it objectively).

In addition to these concepts media educators give five questions that can be asked about any media message:

- a) Who created this message and why are they sending it?
- b) What techniques are being used to attract my attention?
- c) What lifestyles, values and points of view are represented in the message?
- d) How might different people understand this message differently from me?
- e) What is omitted from this message? [7, 13].

In the USA discipline Language Arts (literature) is often base for the integration of media education. In addition to traditional tasks as comparison literary source and its screen version, the American teachers teach students to identify the model of representation of certain groups of people in various media texts (to recognize gender, ethnic, social stereotypes), analyze print and video advertising, to identify techniques that are used and their selection depending on the target audience. The class discusses the legal and ethical aspects of the reality show, learn to interpret movies in terms of social and moral attitudes, analyze media stereotypes, political caricatures in newspapers and magazines, the pre-election political advertising, news, popular songs and TV shows [8].

Modern media education program includes a section worldwide network. For example, for the development skills of assessment of online resource, students should answer

the following questions:

- Who is the author of this site? (private person, state organizations, companies, etc.);
- What was the purpose of its creation? (to explain, inform, persuade anything, and so on);
- Do the authors use the methods of persuasion, propaganda?;
- Are the facts presented on the site reliable? (if there is bibliography, links to authoritative sources, scientific studies, etc.) [2, 13].

Analysis of American studies and practical experience of media educators shows that there are the following methods of media education:

a) by sources of learning – verbal (lecture, story, discussion, explanation), visual (demonstration and illustration of media texts) and practical (making various kinds of practical exercises on media material);

b) by levels of cognitive activity – explanatory and illustrative (teacher gives specific information about media, perception and learning this information by the audience), reproduction (teacher develops and use a variety of exercises and tasks on the media material), problem (problem analysis of certain situations or media text, for example, for developing critical thinking teacher uses partial search or heuristic, research methods).

Analyses of scientific publications by American authors, manuals, case plans, programs, practical conferences, leads to the conclusion that teachers and educators apply to the experience of foreign colleagues (especially Canada, Australia and the UK). Thus, media educators are convinced that media education is an essential part of socialization of youth and it is considered as protective strategy from negative information influence. Media education in the USA is integrated in different school subjects, more often in Language Arts. Teachers use a lot of methods and techniques for developing media literacy skills of students. The most effective ways of media education are critical thinking and production of media texts. So, in recent years, in the USA has been an explosion of educational practices and curriculum resource materials which contribute to integration of media education in school disciplines.

The prospects for further development of this problem are: detailed study of different methods and techniques, development of media education centers and organizations in the USA as the most effective way of protecting children from media risks.

References

- Dewey J. (1976). *Philosophy of Education*. / Carbonale: Southern Illinois University Press, – p. 277 – 291.
- Center For Media Literacy / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.medialit.org/>
- Hobbs R. (2004). *Media Literacy, General Semantics, and K-12 Education*. *Et Cetera* 61 (1), p. 24.
- Leveranz D. (1996). *Media, analysis and Practice*.
- March T. (1998). *Why Web Quests? An Introduction* / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ozline.com/webquests/intro.html
- Masterman L. (1997). *A Rational for Media Education*. In: Kubey, R. (Ed.). *Media Literacy in the Information Age*. New

Brunswick (U.S.A.) and London (U.K.): Transaction Publishers, – p. 15 – 68.

Media Smarts / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mediasmarts.ca/teacher-resources/digital-media-literacy-outcomes-provinceterritory/ontario/arts-education>

Medialiteracyclearinghouse / [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

http://www.frankwbaker.com/state_lit.htm

National Association for Media Literacy Education / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://name.net/category/resources/>

National Council of Teachers of English / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ncte.org/lessons>

Silverblatt A. (2001). Media Literacy. Westport, Connecticut – London: Praeger, 449 p.

Tyner K. (1998). Literacy in the Digital World: Teaching and Learning in the Age of Information.

Thoman E., & Jolls T. (2005). Media literacy education: Lessons from the center for media literacy. In G. Schwartz & P. U. Brown (Eds.), Media literacy: Transforming curriculum and teaching (Vol. 104, 2005, p. 180 – 205). Malden, MA: National Society for the Study of Education

PERSPEKTYWY

EDUKACYJNO-SPOŁECZNE

II. Sprawozdania i recenzje

Violetta Tanaś
Wyższa Szkoła Biznesu i Nauk o Zdrowiu

Halina Worach – Kardas

„Starość w cyklu życia. Społeczne i zdrowotne oblicza późnej dorosłości”

Wydawnictwo Naukowe „Śląsk”, Katowice 2015

W tym roku na rynku wydawniczym pojawiła się interesująca publikacja Haliny Worach – Kardas „Starość w cyklu życia. Społeczne i zdrowotne oblicza późnej dorosłości”. Autorka analizuje kwestie starości i starzenia się w wielu wymiarach. Struktura książki jest ściśle powiązana z przedstawionymi przez autorkę celami publikacji. Publikacja składa się z dziesięciu głównych rozdziałów, każdy z nich stanowi pewną całość tematyczną. Rozdział pierwszy zatytułowany jest *Starzenie się i starość w aspekcie indywidualnym i społecznym*, wprowadza czytelnika w teoretyczny zakres zagadnień związanych ze starością. Autorka podejmuje zagadnienia starości wielowymiarowo, prezentuje badania i koncepcje cyklu życia w wymiarze biologicznym i społecznym. Przybliża czytelnikowi strukturę i stratyfikację według wieku wskazując istotne znaczenie tej analizy dla planowania zarówno społecznego jak i ekonomicznego. W rozdziale tym przedstawione są także różnorakie podejścia do kategorii wieku i tak oto autorka wyróżnia wiek: kalendarzowy, fizjologiczny, umysłowy, ekonomiczny oraz społeczny. W dalszej części rozdziału znajduje się analiza teoretyczna pełnionych ról społecznych w kontekście toku życia. Autorka podkreśla, iż rozważania nad wiekiem na poziomie jednostki, czyli indywidualnego życia ludzkiego, pozwalają planować działania i oceniać posiadaną jeszcze perspektywę rozwojową.

W rozdziale drugim *Ewolucje i trwanie życia ludzkiego* autorka skupia się na przedstawieniu przeciętnego trwania życia ludzkiego w ujęciu historycznym. Wskaźnik ten, jak podkreśla autorka najczęściej traktowany był dotychczas jako syntetyczna miara stanu zdrowia ludzkości, a pośrednio jako miernik rozwoju społecznego i cywilizacyjnego. Współcześnie jednak parametr ten, nie tracąc waloru atrakcyjności zdaniem autorki ukierunkowuje zdrowotne standardy cywilizacyjne na jakościowe a nie wyłącznie kryteria ilościowe. Poprawa warunków bytowych społeczeństwa wywiera także pozytywny wpływ na długość życia zarówno kobiet jak i mężczyzn oraz niewątpliwie na wydłużanie się fazy starości w zdrowiu i aktywności.

Kolejny rozdział *Przeszłość, teraźniejszość, przyszłość jako wymiary cyklu życia*, zawiera przedstawiane przez autorkę różne koncepcje kształtowania się osobowości, ponieważ życie ludzkie dzielone jest na wiele faz i ujmowane w postaci różnych modeli rozwojowych ukazujących dynamikę ról społecznych w ujęciu czasowym i rozwojowym. W rozdziale tym autorka poszukuje równowagi pomiędzy długością życia aktywnego i nieaktywnego z punktu widzenia zdolności systemu ubezpieczeń społecznych do finansowania emerytur. Kończąc rozważania autorka zauważa, iż zmiany związane ze starzeniem się społeczeństwa w makroskali oraz wydłużanie się cyklu jednostkowego życia ludzkiego stanowią ważne wyzwanie dla polityki społecznej, instytucji świadczących usługi publiczne w tym pomocy społecznej.

Czwarty rozdział *Biologiczny i społeczny wymiar późnej do-*

rosłości to rozważania na temat korelacji stanu zdrowia ludzi starszych z sytuacją demograficzną. Prognozy demograficzne wskazują, że liczba i odsetek osób w wieku starszym będą systematycznie wzrastać, a długie życie stanowiące niewątpliwie wartość wiąże się z wyzwaniami zdrowotnymi i ekonomicznymi, którym musi sprostać współczesne społeczeństwo. W rozdziale tym przedstawione są także zmiany fizjologiczne uwarunkowane wiekiem oraz potrzeby zdrowotne osób w starszym wieku. Niezmiernie ważne jest stwierdzenie autorki, iż czynny tryb życia, stałe uczenie się i zdobywanie doświadczenia intelektualnego mogą poprawić funkcje umysłowe i spowalniać ich słabnięcie z wiekiem. Kończąc rozdział autorka przedstawia determinanty stanu zdrowia i długości życia opisanych w różnorodnych koncepcjach.

Następny rozdział to *Styl życia i wsparcie społeczne*. Styl życia jest rozumiany jako całość zachowań człowieka, określających jego udział w kształtowaniu własnego bytu. Z punktu widzenia autorki wraz ze wzrostem wykształcenia i poprawą warunków bytowych zwiększa się racjonalizacja zachowań mających wpływ na stan zdrowia. W rozdziale tym opisane są także zachowania antyzdrowotne w aspekcie stylu życia starszych kobiet i mężczyzn. Autorka wskazuje także na niewątpliwie ważny element czyli podejście holistyczne do zjawiska starzenia się i starości. Natomiast wsparcie społeczne, które autorka definiuje jako swoistą wymianę, na różnych etapach życia człowiek otrzymuje przede wszystkim od rodziny. Także poruszona przez autorkę kwestia solidarności międzypokoleniowej, czyli wzajemnego wspierania się pokoleń ukazana jest w makro i mikro skali.

Kolejny szósty rozdział nosi tytuł *Praca zawodowa w starości i na jej przedpolu*. Efektem zmian demograficznych polegających na trwałym przekształcaniu się struktury wieku ludności jest starzenie się zasobów pracy. Autorka wskazuje na przemiany na rynku pracy związane z wydłużaniem się życia. Starość nieaktywna, według autorki, wydłuża się nie tylko ze względu na wydłużające się trwanie życia, ale także ze względu na to, że wielu przedwcześnie dezaktywowanych zawodowo szybciej przejmuje wzory zachowań charakterystyczne dla ludzi starszych, co jest bardzo negatywnym zjawiskiem. W tym kontekście wydłużające się życie może oznaczać w przyszłości niższy poziom materialnego zabezpieczenia starości. Autorka zauważa także potrzebę dyskursu dotyczącego aktywizacji zawodowej osób starszych. Przystosowania środowiska pracy do potrzeb osób starszych. Kończąc rozdział autorka wskazuje szanse i bariery związane z wiekiem na rynku pracy.

Jakość życia w późnej dorosłości to kolejny, siódmy rozdział recenzowanej publikacji. Mierzenie jakości życia zyskuje według autorki szczególnie w odniesieniu do opieki długoterminowej osób chronicznie chorych. Obiektywnym parametrem jakości życia jest dobre jakościowo życie, wolne

od dysfunkcji i niepełnosprawności. A jakość życia w późszym wieku wiąże się z poziomem funkcjonowania w zakresie czynności osobistych dnia codziennego. Jakość życia można rozpatrywać w wymiarze obiektywnym i subiektywnym, a szczególnie znaczenie przypisuje się zdrowiu. Istotną kwestią opisaną przez autorką jest samoocena stanu zdrowia oraz czynniki, które ją warunkują. Ogólna samoocena stanu zdrowia stanowi odbicie trzech wymiarów zdrowia jednostki: fizycznego, psychicznego i społecznego.

Następny rozdział to *Aktywność i bierność na przedpolu starości*, w tym rozdziale autorka przedstawia wyniki badań nad skutkami bezrobocia. Konsekwencje pozostawania bez pracy nie są jednakowe dla wszystkich i zależą między innymi od wieku, etapu życia zawodowego i rodzinnego. Zdaniem autorki w starszym wieku produkcyjnym przedłużające się bezrobocie może oznaczać zakończenie życia zawodowego i przedwczesne wyjście z rynku pracy, a to w konsekwencji oznacza zmniejszenie przyszłych świadczeń emerytalnych oraz pogorszenie stanu zdrowia. W rozdziale tym autorka analizuje także strategię zarządzania wiekiem, czyli uwzględnienie w zarządzaniu zasobami ludzkimi takich rozwiązań, które czynią miejsce pracy przyjaznym pracownikom dojrzałym, a z drugiej strony pozwalają wykorzystać potencjał starszych pracowników.

Dziewiąty rozdział *Wiek późny jako kapitał indywidualny i społeczny*. Niewątpliwie starzenie się populacji stanowi jedno z najważniejszych współczesnych wyzwań społeczno-ekonomicznych. Autorka słusznie podkreśla, iż jakość życia w późnej dorosłości jest konsekwencją wcześniejszego stylu i warunków życia. Aktywne starzenie się stanowi ważną, wiodącą koncepcję w zakresie gerontologii i polityki społecznej. Autorka prezentuje koncepcję przedstawioną w *Active Ageing Index 2012*, według której potencjał starzejącej się generacji może być realizowany w trzech głównych obszarach, a są nimi: aktywność zawodowa, czynny udział w życiu społecznym oraz całościowe podejście do życia jako etapu życia. Kolejnym zagadnieniem przedstawionym w tym rozdziale są stereotypy i nastawienie wobec ludzi starych.

Ostatni dziesiąty rozdział książki zatytułowany jest *Poszukiwanie recepty na pomyślną, godną starość*. W rozdziale tym sını nacisk autorka kładzie na kategorię zdrowia, które najbardziej determinuje jakość starzenia się, a co za tym idzie subiektywne odczucia tej fazy życia. Nie można pominąć silnej zależności sytuacji zdrowotnej starszej osoby od otrzymywanego wsparcia emocjonalnego, socjalnego oraz ekonomicznego. Autorka wskazuje także zbyt słabe propagowanie pozytywnych aspektów starości, w zamian tego rozpowszechnianie nurtu *antiaging*, który głosi kult młodości za sprawą farmakologii i zabiegów chirurgii estetycznej. Stan zdrowia zmienia się recesywnie wraz z upływem czasu jednak aktywne starzenie się jest procesem, który niewątpliwie tworzy szansę na poprawę jakości życia w okresie starości.

Konkludując, Halina Worach – Kardas w swojej książce dokonała bardzo szerokiej analizy starości i starzenia się, sugeruje czytelnikowi, aby problem ten był rozpatrywany w całej złożoności oraz w powiązaniu z innymi problemami społecznymi. Po lekturze książki można odnieść wrażenie, iż autorce udało się „odczarować” stereotyp postrzegania starości jako okresu życia, w którym na plan pierwszy wysuwają się przede wszystkim deficyty charakterystyczne dla późnej dorosłości. Wiele razy autorka podkreśla idee aktywnego stylu życia, możliwości rozwoju, utrzymywanie kontaktów

społecznych oraz potrzebę holistycznego podejścia do tego etapu życia. Recenzowana książka wnosi niewątpliwie nową jakość w postrzeganie jesieni życia. Jakość starzenia się zależy przede wszystkim od nas samych, a pracę nad dobrą starością należy zacząć już w młodości. Publikacja ta jest kierowana do osób interesujących się problematyką aktywnego starzenia się, wsparcia społecznego oraz profilaktyką i promocją zdrowia.